

Всеукраїнська загальнополітична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА

СВІТЛИЦЯ

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 44 (1721) П'ятниця, 2 листопада 2012 р.

Видається з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

«ДІТИ ДИВЛЯТЬСЯ В ОЧІ...»

До свого «повноліття» телепрограма «Рідна хата» ДТРК «Крим» виборола головний приз на XVI Всеукраїнському фестивалі фільмів і телерадіопрограм для дітей та юнацтва «Золоте курча-2012» у номінації «За збереження звичаїв та традицій українського народу»

9 листопада 1994 року на ДТРК «Крим» вперше вийшла в ефір телепрограма «Рідна хата».

«Слово віще, бо несе під серцем надію, як дитя. Слово чесне, бо освячене правдою. Слово заповітне, бо покликане здобути волю. Слушайте це слово душею, бо воно із пісні народу виспівалось, із душ синів і

дочок України виявилось, як молитва і сповідь у святу годину». Ці рядки Яреми Гояна з передмови до збірки «Україно, нене моя!» я прочитав у 1993 році, як тільки до рук потрапила ця книжка. В той час я вже не працював актором у Кримському українському театрі, тому що його репертуар почали зрусіфікувати, і щоб хоч якось зупинити цей процес, чотири актори в знак протесту написали заяву про звільнення. Та маховик знищення єдиного центру української культури в Криму, яким, починаючи з 1954 року, був театр, зупинити ці чотири заяви не могли. Їх з великою радістю підписали тодішні керівники театру, і процес пішов ще швидше, тому що в театрі не стало тих «крикунів», саме так називали нас за те, що ми на загальних зборах постійно повторювали, що в Криму поряд з російським і кримськотатарським театрами обов'язково повинен бути і український, який розкривав би красу і велич укра-

їнської мови, українських традицій, український характер. Але амбіції тодішніх кримських можновладців взяли гору над прагненням зберегти на півострові українське слово у театрі. Отже, з дев'яностих років український театр у Криму, вважаєте, припинив своє існування, зміна статусу і назва «музичний» повністю витіснила українську мову з репертуару. До речі, керівництво театру і вісімнадцять років тому, як і сьогодні, пояснювало репертуарну політику тим, що глядачі просять, «щоб на сцені була «Сільва», як кажуть, «все робимо, йдучи назустріч побажанням трудящих», до інших побажань ніхто ніколи не прислуховувався. Але оте слово, що з пісні народу виспівалось, слово рідне, слово вічне, як вічна під небесами наша матінка-земля, не давало жити спокійно, «лежати колодою», воно змушувало хоча б щось робити, щоб не згасла свічка українства в Криму.

(Продовження на 4-й стор.)

АКТУАЛЬНО!

ВИБОРИ-2012:
КРОК ВПЕРЕД
ЧИ НАЗАД
ВІД ДЕМОКРАТІЇ?

стор. 2

ПРАВО

ЧИ ДОПОМОЖЕ
НАМ «ЗАКОН
ПРО БЕЗОПЛАТНУ
ПРАВОВУ
ДОПОМОГУ?»

стор. 5

НАВЕДЕМО
В КРАЇНІ
ПОРЯДОК!

ЦЬОГО
НЕ МОЖЕ
БУТИ.
АЛЕ БУЛО...

стор. 11

«КРАСА ДУШІ» — ФЕСТИВАЛЬ, ЯКИЙ ОБ'ЄДНУЄ

Свого часу, розмірковуючи над тим, як краще організувати власкорівську роботу в Галичині, я сміливо поділив цей край на декілька тактичних відтинків. І вийшло так, що Соснівка з Червоноградом увійшли до зони «Світлиця — Північ» (пам'ятаєте: «УПА — Північ», «УПА — Південь», «УПА — Захід»?). Намічаючи свій черговий рейд у цьому напрямку, я намагався спланувати роботу так, щоб побувати і в Соснівці, і в Червонограді. Але наші передплатники із Соснівки тепер так активно працюють на культурницькій ниві, що під час останньої поїздки на Червоноград у мене вже не вистачало ні часу, ні сил — я був повністю поглинутий фестивалем «Краса душі», який відбувся у шахтарській Соснівці 5 жовтня. З самого початку я попросив Павла Савчука, президента благодійного фонду «Еко-милосердя», розповісти про своє дітище.

— В Україні проводять дуже багато фестивалів — естрадних, мистецьких... Якось ми дійшли думки, що є цікава і поки що обділена нашою увагою ніша — духовне мистецтво. Церковні пісні, іконопис, писанкарство і різьба по дереву відповідного тематичного спрямування тощо. Те ж саме можна сказати і про вірші на духовну тематику. Все, що пов'язано з духовним світом людини, релігією. І у 2006 році був

конкурс «Малі проекти для громади». Учасникам обіцяли як стимул по 600 гривень. Це, звісно, небагато, але з чогось треба було починати, і ми також подали заявку на той конкурс. Отримавши цю маленьку суму, знайшли ще спонсорів, і тоді перший фестиваль у 2006 році показав, що це актуальна справа. Ми проводили першу акцію на площі, зібралось багато учасників і соснівчан — було видно, що це людям цікаво.

Перший фестиваль пройшов успішно, і ми вирішили, що потім буде другий, третій і так далі. Цього року ми проводимо шостий. Ми даємо оголошення через місцеве телебачення, районну газету. Як правило, ті люди, які були на попередніх фестивалях, знову відгукуються. Це нерідко бувають церковні хори або окремі духовні особи. Фестиваль у нас, до речі, поліконфесійний, в ньому беруть участь православні, греко-католики, протестанти. І це дуже добре, бо ми намагаємося об'єднати якомога більше людей... (Продовження на 7-й стор.)

КОЗАКУ МАМАЮ — ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

Напевне, у кожній оселі потомствених козаків і простих селян у XVII-XIX століттях прикрасою помешкання була картина із зображенням козака-бандуриста, що відома під назвою «Козак Мамай». Його малювали навіть на дверях і стінах хат, на скринях і кахлях, посуді і вуликах.

Це була найулюбленіша картина — одна із форм образотворчого фольклору, що відображала світогляд українського народу. Бандурист уособлював козацтво: одбиваючись від усяких нападників, він плевав одвічну надію — не воювати, не грабувати, не ярмити нікого, а в себе вдома рихтувати, мурувати, будувати. Козак Мамай — мандрівний запорожець, вояка і гультья, жартівник і філософ, бандурист і співак, бабій і, заразом, монах, що його і в ступі товкачем не влучиш. Чому його так шанували і всюди обожнювали в Україні? Про це і буде наша розповідь-репортаж. (Продовження на 9-й стор.)

Вікриття пам'ятника Козаку Мамаю на Волині

КРИМСЬКА СВИТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта" "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019 код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

ВИБОРИ-2012: КРОК ВПЕРЕД ЧИ НАЗАД ВІД ДЕМОКРАТІЇ?

На момент підписання цього номера «КС» до друку ЦВК опрацювала 98,66% протоколів дільничних виборчих комісій з підрахунку голосів на виборах народних депутатів, що відбулись 28 жовтня, у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі. Як передає кореспондент УНІАН, такі дані оприлюднено електронною системою «Вибори 2012» в Центральній виборчій комісії.

Так, за результатами опрацювання 98,66% протоколів за Партію регіонів проголосувало 30,13% виборців; за ВО «Батьківщина» — 25,43%; за партію «УДАР Віталія Кличка» — 13,90%; за Комуністичну партію України — 13,22%; за ВО «Свобода» — 10,40%; за партію Наталії Королєвської «Україна — Вперед!» — 1,58%; за партію «Наша Україна» — 1,11% ви-

борців, за Радикальну партію Олега Ляшка — 1,08%. Решта 12 партій набирають менше одного відсотка голосів.

В Україні відбулися, безумовно, демократичні, вільні і прозорі вибори. Про це сказав у середу під час засідання уряду Прем'єр-міністр України Микола Азаров.

«Голосування відбулося абсолютною на всіх дільницях, явка була високою, і загалом відповідала активній позиції політичних сил і громадян під час цієї виборчої кампанії», — сказав М. Азаров.

За його словами, влада вжила безпрецедентні заходи для того, щоб все відбулося демократично. «Відеофіксація всюди працювала надійно. Ми це зробили, незважаючи на те, що реалізація цього масштабного проекту відбулася у вкрай стислий термін», — зазначив М. Азаров.

З КРИМУ В РАДУ ЙДУТЬ МІНІСТРИ, ПРОМИСЛОВЦІ І ПРЕДСТАВНИКИ ВЛАДИ

Інтереси Криму у Верховній Раді України представлятимуть двоє міністрів півострова, двоє керівників підприємств, троє депутатів, селищний голова, секретар міської ради та голова партії. Саме вони набрали найбільшу кількість голосів по мажоритарних округах автономії. Про це інформує сайт ЦВК.

Найбільшу кількість голосів виборців у межах одномандатних виборчих округів АР Крим отримали кандидати: міністр освіти і науки, молоді та спорту АРК Віталіна Дзоз,

міністр регіонального розвитку та житлово-комунального господарства АРК Сергій Брайко, народні депутати Олена Львовичка, Олена Нетецька, Борис Дейч, Мирнівський селищний голова Олег Парасків, секретар Керченської міської ради Валентина Лютікова, голова партії «Союз» Лев Миримський, в. о. генерального директора ПАТ «Державна Холдингова Компанія «Титан України» Олександр Нечаєв, голова правління ПАТ «Крим-енерго» Григорій Груба.

Найбільше голосів — 62,42% — отримав Борис Дейч. За екс-спікера Криму (2002-2006 рр.) віддали голоси більш як 46 тисяч виборців. Усі мажоритарники, крім Л. Миримського, — члени Партії регіонів.

УРЯДУ ДОРУЧЕНО ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Уряд має вжити необхідних заходів для забезпечення права громадян на доступ до правосуддя та гарантування їхнього права на судовий захист. Відповідне доручення Президент Віктор Янукович дав Прем'єр-міністру Миколі Азарову, повідомляє прес-служба Глави держави.

Згідно з дорученням уряд за участі Державної судової адміністрації має забезпечити інформування громадськості про місцезнаходження і компетенцію судів, порядок і строки звернення до суду,

процесуальні вимоги і необхідні документи. Йдеться також про ознайомлення громадян зі зразками основних процесуальних документів — зокрема, через розміщення у приміщеннях судів інформаційних стендів.

Крім того, у дорученні наголошується на необхідності обладнання приміщень судів пандусами і кнопками виклику для безперешкодного доступу до цих будівель і зручності перебування осіб з обмеженими фізичними можливостями та

Останні парламентські вибори в Україні порівняно з парламентськими виборами 2007 року та президентськими виборами 2010 року є «кроком назад» від демократії. Про це Державний секретар США Гіларі Клінтон заявила 30 жовтня на прес-конференції в Сарасво, повідомляє Державний департамент США на своєму сайті.

Г. Клінтон знову висловила «глибоке занепокоєння США через політично вмотивоване засудження лідерів опозиції, зокрема колишнього Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, та недопущення їх до участі у цих виборах».

«Ми закликаємо владу України негайно покласти край вибірковому переслідуванню та ув'язненню політичних опонентів», — підкреслила вона.

За словами Г. Клінтон, «народ України заслуговує на кращу долю», на те, щоб «жити в країні з міцними демократичними інститутами, в країні, де поважають принцип верховенства права».

КРИМ ВПЕРШЕ ЗА ДВАДЦЯТЬ РОКІВ ПРИЙНЯВ ШЕСТИМІЛЬЙОННОГО ТУРИСТА

Рекордного за останні двадцять років шестимільйонного туриста прийняв Кримський півострів. Знаковою для Криму гостею стала жителька Нижнього Новгороду, яка приїхала вперше з дочкою та матір'ю на оздоровлення в один із санаторіїв. Зустрічали туриста представники керівництва Криму і духовий оркестр. Про це кореспонденту УКРІНФОРМУ повідомили в Міністерстві курортів і туризму АРК.

«Рекордна кількість туристів цього року — це результат злагодженої і копійливої роботи кримської влади і кримського туризму. Наша стратегічна мета — розширення рамок високого сезону, і ми впевнено наближаємося вже до семи місяців», — повідомив заступник голови Ради міністрів АРК Георгій Псарьов. Він вручив шестимільйонній туристці сертифікат на трьох на тижневий відпочинок у чотиризірковому Wellness SPA Готелі «Море» в Алушті.

Міністр курортів і туризму АРК Крим Олександр Лів зазначив, що порівняно з минулим роком зростання туристичного потоку до Криму перевищило 10%. «В основному тенденція до збільшення кількості туристів спостерігається навесні і восени цього року за рахунок відпочивальників, які прибули на півострів з метою оздоровлення. Зростання легального туристичного потоку дало можливість збільшити надходження до бюджету на 26%. Наші санаторії, готелі і пансіонати вже заплатили на 62 млн. грн. більше, ніж за аналогічний період 2011 року», — сказав О. Лів.

(ПРО ЛОЖКУ ДЬОГТЮ В КРИМСЬКІЙ ОЗДОРОВЧІЙ «БОЧЦІ МЕДУ» ЧИТАЙТЕ НА 11-й СТОР.)

ЛІВАН ЗАЦІКАВЛЕНИЙ ІНВЕСТУВАТИ У КРИМ

Крим має великий потенціал як курортно-туристичний регіон, і Ліван зацікавлений в інвестуванні в АРК. Про це повідомив посол Лівану в Україні Юсеф Садакі на зустрічі з головою кримського парламенту Володимиром Константиновим, повідомляє прес-центр Верховної Ради АРК.

«Посол Республіки Ліван відзначив великий потенціал Криму як курортно-туристичного регіону, а також підкреслив, що має намір сприяти у залученні в республіку інвестицій із Лівану», — йдеться у повідомленні.

В. Константинов зі свого боку зазначив, що «нам необхідно активніше продовжувати спільну роботу, оскільки ми зацікавлені у залученні інвестицій. Наші регіони багато в чому схожі, тому я думаю, що співробітництво Криму та Республіки Ліван буде досить перспективним».

Присутній на зустрічі голова Постійної комісії з санаторно-курортного комплексу, туризму та підприємництва Рустам Темиргалієв додав, що Крим посідає перше місце в Україні за темпами приросту інвестицій: минулого року вдалося залучити \$1,3 млрд. (насамперед, завдяки будівництву найбільшої у світі сонячної електростанції компанії «Activ Solar»).

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ЧОРНОГО МОРЯ

31 жовтня в Україні відзначили Міжнародний день Чорного моря (International Black Sea Day).

Цього дня у 1996 році шість причорноморських країн — Болгарія, Румунія, Туреччина, Грузія, Україна і Росія — підписали Стратегічний план дій щодо реабілітації і захисту Чорного моря. Він був розроблений після всебічних досліджень морського середовища, які показали, що його життєздатність істотно погіршала порівняно з попередніми трьома десятиріччями.

Міжнародний день Чорного моря був заснований для того, щоб звернути увагу людей на необхідність дбайливого ставлення до природи. Тільки це зможе зберегти чистоту та красу моря для наступних поколінь. За традицією 31 жовтня у країнах Чорноморського регіону проводиться кампанія з очищення пляжів, інші екологічні акції.

В РОСІЇ ВИЙШОВ ДОВІДНИК ДЛЯ ЗАРОБІТЧАН, ДЕ ВОНИ... МІТЛИ ТА ВАЛИКИ

Пітерські чиновники здивували всіх своєю толерантністю. Вони випустили спеціальну брошуру для приїжджих — «Довідник трудового мігранта», де заробітчани зображені у вигляді робочих інструментів — мітли, валика, пензлика та шпателя. А загалом брошура видана в рамках проекту з профілактики ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів, які приїждять до Санкт-Петербурга з Центральної Азії. Про це повідомив кореспондент ІА ZIK.

«Ласкаво просимо у Санкт-Петербург! Ми раді вітати вас у Північній столиці Росії», — написано під зображеннями на першій сторінці задоволених і щасливих заробітчан.

аспектам, пов'язаним із перетином кордону РФ, постановкою на міграційний облік, отриманням дозволу на роботу і медичним страхуванням. Друга частина розповідає про профілактику ВІЛ-інфекції, яка, як сказано, «є однією з найсерйозніших соціально значущих інфекцій». Заробітчана нагадують, що «вдома їх чекають здоровими». У цьому розділі зазначено основні правила безпеки, де в місті можна пройти тест на ВІЛ і що робити у випадку позитивного результату на ВІЛ.

У третій частині викладено корисні

поради, що стосуються особливостей культури та побуту міста. Тут є телефони екстрених і довідкових служб, адреси, де знаходяться театри і виставкові зали. Крім того, подано такі собі правила поведінки у Санкт-Петербурзі. Зокрема, зазначено, чого не потрібно робити. Наприклад, не варто: «Шуміти вночі; завжди і скрізь носити національний одяг, оскільки він привертає багато уваги, яка не завжди потрібна; постійно носити спортивний костюм, тим більше з класичним взуттям (спортивний костюм використовується для занять спортом); виходити на вулицю в домашньому халаті; сидіти на вулиці навпочіпки, плюватися і смітити; голосно розмовляти, перебуваючи далеко від співрозмовника; обговорювати вго-

лос навколишніх людей, свистіти...». Також заробітчанами рекомендують відвідувати культурні пам'ятки, бути привітними, дотримуватися правил дорожнього руху. Є ще одна порада: «Вчіть російську мову — це допоможе уникнути багатьох неприємних ситуацій». Сторінки довідника доповнені тими ж зображеннями заробітчан-мітел, валиків, пензликів.

У брошурі зазначено, що публікація здійснюється в рамках проекту з профілактики ВІЛ-інфекції серед трудових мігрантів, які приїжджають до Санкт-Петербурга на тимчасову роботу з Центральної Азії, «Восток-Запад», що реалізується за фінансової підтримки Датської церковної допомоги в Центральній Азії. Брошура розроблена за інформаційної підтримки Управління Федеральної міграційної служби по Санкт-Петербургу і Ленінградській області.

МІГРАНТИ В РФ СКЛАДАТИМУТЬ ТЕСТ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Закон, що зобов'язує трудових мігрантів складати іспит на знання російської мови, ухвалений Держдумою у третьому читанні. Він набере чинності з 1 грудня 2012 року. Про це повідомляє Бі-бі-сі.

«Для отримання або продовження дозволу на роботу в Росії іноземці та особи без громадянства, які планують працювати у сфері ЖКГ, роздрібної торгівлі або побутового обслуговування, повинні підтвердити, що володіють російською мовою на базовому рівні», — йдеться у повідомленні.

З ініціативою запровадити для трудових мігрантів обов'язковий іспит з російської мови, історії та основ російського законодавства виступив Президент Володимир Путін у травні 2012 року. Пізніше її затвердив уряд Дмитра Медведєва у плані реалізації Концепції державної міграційної політики РФ до 2025 року.

Р. С. «Мігранти в Україні складатимуть тест з української мови...» — не звучить якось. «Народні депутати і всі держслужбовці в Україні знатимуть і постійно використовуватимуть державну українську мову...» — це взагалі якийсь парадокс! Таки мудро хтось там колись сказав: Україна — не Росія...

28 ЖОВТНЯ — ДЕНЬ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ
ВІД ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ЗАГИБЛИХ

У День 68-ї річниці визволення України від фашистських загарбників Президент України Віктор Янукович вшанував пам'ять загиблих — Глава держави поклав квіти до могили Невідомого солдата в парку Вічної Слави в Києві.

У церемонії взяли участь ветерани Великої Вітчизняної війни, Голова Верховної Ради Володимир Литвин, Прем'єр-міністр Микола Азаров, голова Київської міської державної адміністрації Олександр Попов, голова Київської обласної державної адміністрації Анатолій Присяжнюк.

Присутні вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання. Військовий оркестр виконав Державний Гімн України. Воїни Почесної варти вшанували пам'ять загиблих залпом.

Президент України також поклав квіти до пам'ятника тричі Герою Радянського Союзу Івану Кожедубу. В. Янукович поспілкувався з ветеранами Великої Вітчизняної війни.

* * *

Воєнні дії відбувалися на території України протягом 40 місяців — із 22 червня

1941 року до кінця жовтня 1944 року. За сучасними підрахунками, загальні людські втрати України у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. становлять близько 9 мільйонів осіб. Встановлення Дня визволення України від фашистських загарбників має на меті всенародне ушанування воїнів-переможців, ушанування пам'яті мільйонів полеглих за визволення української землі, людей, які загинули на окупованій території, у концтаборах, на фашистській каторзі.

У 1941-1944 роках на українській землі були зосереджені головні сили вермахту — від 57,1 до 76,7% загальної кількості дивізій. 607 з них було розгромлено саме на території України. У ході визволення України — протягом січня 1943 — жовтня 1944 рр. на території України радянськими військами було проведено 15 наступальних операцій, із них 11 стратегічних і 4 фронтові, найважливішими з яких стали Воронежсько-Харківська (13 січня — 3 березня 1943 р.), Донбаська (13 серпня — 22 вересня 1943 р.),

Чернігівсько-Полтавська (26 серпня — 30 вересня 1943 р.), Корсунь-Шевченківська (24 грудня 1943 — 17 лютого 1944 р.), Львівсько-Сандомирська (13 липня — 29 серпня 1944 р.). Свого апогею битва за Україну досягла в період з осені 1943 до осені 1944 р. Саме на її території в цей період було зосереджено приблизно половину діючої Червоної Армії. Завершила визволення України Карпатська операція, що розпочалася 9 вересня 1944 року наступом 1-ї Гвардійської армії. 27 жовтня 1944 року було визволено Ужгород, а 28 жовтня радянські війська вийшли на сучасний кордон України.

Цілою чи частково на території республіки було зруйновано понад 700 міст і 28 тисяч сіл, без даху над головою залишилося близько 10 мільйонів людей. Також повністю чи частково було знищено понад 16 тисяч промислових підприємств. Підраховано, що загальні втрати економіки України у війні сягнули 40%.

День визволення України від німецько-фашистських загарбників було засновано у 2009 р. Указом Глави держави.

ВИХОВУВАТИ ПАТРІОТІВ

Днями у зенітно-ракетному полку Повітряних Сил Збройних Сил України, що дислокується в Євпаторії, був проведений «круглий стіл» за участі військовослужбовців та представників Української греко-католицької церкви (УГКЦ).

З цієї нагоди до військової частини завітали референт Департаменту Патріаршої Курії УГКЦ у справах душпастирства силових структур полковник запасу Олександр Мельник, головний капелан Одесько-Кримського екзархату отець Микола Квич, військовий капелан Євпаторійського гарнізону протоієрей Богдан Костецький, катехізатор для військовослужбовців від приходу Покрови Пресвятої Богородиці міста Євпаторії Української греко-католицької церкви Людмила Григор'єва.

Захід, який проходив під патронатом Департаменту душпастирської опіки, був присвячений п'ятій річниці співпраці військовослужбовців частини Повітряних Сил Збройних Сил України з греко-католицькою церквою м. Євпаторії.

Цього року за сприяння Департаменту душпастирської опіки було організовано паломництво кількох військовослужбовців та членів їхніх родин на Тернопільщину до Марійського духовного центру УГКЦ, що у селищі Зарваниця, де проходила всеукраїнська та молодіжна проща, в якій взяли участь близько 120 тисяч вірян.

Під час роботи «круглого столу» було обговорено коло питань, пов'язаних із

забезпеченням конституційного права військовослужбовців на свободу совісті та віросповідання, створення та дотримання здорового психологічного клімату в військових колективах. Присутні дійшли одностайної думки про необхідність об'єднання зусиль Війська і Церкви у належному формуванні моральних якостей захисника Вітчизни на засадах моральності та духовності.

Заступник командира полку з виховної роботи підполковник Олександр Ломака у своєму виступі заохотив присутніх до поглиблення співпраці з Департаментом душпастирської опіки та проведення виховних заходів на спільних для всіх конфесій фундаментальних принципах заходи покращення морально-психологічного стану військовослужбовців та створення позитивної мотивації до служби у Збройних Силах України.

Наприкінці заходу Олександр Мельник подякував командуванню та особовому складу за плідну співпрацю і щире свідчення потреби душпастирської опіки. Від імені керівника Департаменту Патріаршої Курії УГКЦ у справах душпастирства силових структур України владика Михаїла Колтуна вручив пам'ятні грамоти і духовно-просвітницькі матеріали.

Від командування частини почесними грамотами було нагороджено отця-капелана Богдана Костецького та його помічника — пані Людмила Григор'єву. Після завершення «круглого столу» командування ознайомило представників церкви з технікою, яка перебуває на озброєнні військової частини.

Сергій ОСИПОВ,
Регіональний медіа-центр
Міністерства оборони України

ПОДВІЙНА ТРАГЕДІЯ БАНДЕРІВЦЯ ШАРАФАНА

Живе собі в місті Керч неподалік від моря Людмила Володимирівна Шарафана, одинока пенсіонерка, інвалід I групи по зору, та ще й бореться з іншою смертельною недугою, і не перший вже рік ця недуга змушена відступати перед її силою духу. І нагадує вона мені сосну над гірським урвищем на березі моря із оголеним корінням, яка, здавалося б, тримається на чесному слові, втім, зрушити її з місця можна лише із самою скелею. І дивиться вона на море. А сходяться там поміж собою не хвилі — то сходяться не на життя, а на смерть радянські війська і фашисти, і ті, хто боровся за незалежність свого народу, — такою була їхня кінцева мета — і хто не був ворогом для тих, з ким шодня доводилося ділити хліб і сіль, як в цьому засоби масової інформації намагаються переконати чи не все людство.

Людмила Володимирівна Шарафана — дочка кримського бандерівця, з точки зору майбутнього, — вона унікальний історичний «об'єкт», який мав би користуватися «охороною грамотою» держави, як і всяке безпосереднє джерело безпосередніх правдивих свідчень про маловідоме, до чого з часом тільки зростає інтерес.

Та, як ви, певне, вже здогадалися, вона не цікавить жодну офіційну інституцію, отже, несе в люди свою правду сама, хоч і не може подивитися в їхні очі, не завжди розчуває їхні запитання. Ось що вона нам розповіла.

— Мій дідусь по материнській лінії Казимир був поляком. Моя мати Софія, одна із трьох його дітей, була дуже моторною, вправною, більше схожою на чоловіка, ніж на жінку, навіть працювала трактористкою. Потім здобула гарну освіту — закінчила біологічний факультет Сімферопольського педагогічного інституту та аспірантуру, і пізніше, перебуваючи там на викладачій роботі, познайомилася з моїм майбутнім батьком — фахівцем із фізики, сином запорізького козака Антона. Непроста була у батька доля — разом з молодшими дітьми йому, ще хлопчиком, довелося поневірятися в пошуках ночівлі і шматка хліба і, зокрема, заробляти цей хліб вишиванням. Потім були дитячий будинок у Кіровограді, педагогічний технікум

і втеча від голоду до Криму, де, як і його дружина, він закінчив Сімферопольський педагогічний інститут.

Тут молоді викладачі і побралися. Мати, Софія Казимирівна (за документами Іванівна), народила трьох дітей і запросила мою бабусю Олену на допомогу, яка приїхала до Криму із Новоросійська ще з двома дітьми. Аби утримувати таку велику сім'ю, батьку довелося змінити місце роботи.

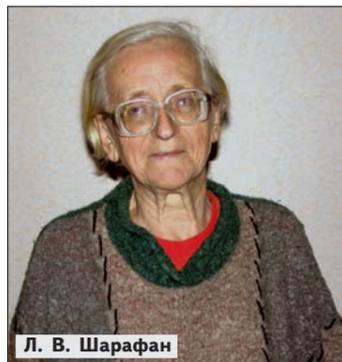
На той час ми мешкали у Сімферополі в гуртожитку по вул. Студентській. Незабаром розпочалася війна. Батька, Володимира Антоновича, одразу ж забрали на війну. А мати, яка була секретарем комітету комсомолу інституту, подалася копати протитанкові рови. Сталося так, що німці обійшли працюючих і зайшли в місто не там, де на них чекали, а збоку. Повертатися додому тепер було небезпечно, і мати пішла до Зуйського району, де вчителювала її свекруха Раїса Григорівна, яка разом із чоловіком Антоном Павловичем (вітчимом батька) незабаром стала зв'язковою у партизанів з підпільниками. Мати з дітьми, у тому числі і мною, оселилася в порожньому сусідньому будинку. Тим часом сталося так, що автомобільний батальйон, де служив батько, опинився в невідомому стані, і червоноармійці попрямували до Севастополя. Батько захворів, пересуватися далі не міг і опинився у полоні. Двічі він втік із концтабору, а втретє під час перерону військовополонених до Сімферополя конвоїр відпустив його сам. Після цього разом із сім'єю вони знов поїхали до Сімферополя і оселилися в порожній квартирі на нинішній вулиці Героїв Аджимущая.

У цей період на батька вийшли воїки ОУН Мельника, які прибули до Криму разом із німцями у ролі перекладачів. Але батько був проти спільних дій українців з німцями, а мельниківці у здобутті Україною незалежності розраховували на допомогу фашистської армії. Тому каші вони так і не зварили. Та на початку 1942 року в Криму з'явилися бандерівці. Це була загальнокримська організація, до якої приєднався і батько. Діяла вона у двох напрямках: як нелегальному, так і легальному. Щодо легальної діяльності, то її результатом стала поява в Криму Сімферопольського музичного українського театру, капели бандуристів. Задля налагодження хоча б якоїсь життєдіяльності тут були відкриті хлібопекарня, кіоски, гончарне виробництво, майстерні української вишивки, художня та швейна тощо. Запрацювала у Сімферополі і українська школа.

В той час у всіх містах Криму з'явилися підпільні групи, які готували повстання проти німецьких загарбників. Важливим моментом в їхній роботі була організація втеч військовополонених і переправлення їх до партизанів.

У цій роботі брала участь і моя мати, яка, зокрема, «випросила» у фашистів трьох військовополонених льотчиків, видаючи їх за своїх чоловіків. І добре, що не опинилося поряд нікого зі знайомих недоброзичливців, які знали справжнього її чоловіка, бо тоді б розстріляли і матір, і нас. Але люди не думали про смерть. В такий спосіб врятувала чужа жінка і мого дядька. А переправляли людей до партизанів мої бабуся з дідусем.

Та ось розпочався 1943 рік. Німці перекинули дивізію «Едельвейс» на «зачистку» Криму. Жити в лісах стало дуже небезпечно, як, до речі, і підпільникам. У Джанкої німці вийшли на явочну квартиру, господаря якої вдалося дозвільити. Там було схоплено голову Кримської організації ОУН Бандери Степана Тесли та ще двох його заступників. Під час спроби звільнити заарештованих до рук фашистів потрапило ще двоє бандерівців, і всі полонені були страчені. Разом із німцями лютували і мельниківці. Горіли села, чи не кожна людина була під підозрою і ризикувала втратити життя. Дійшла черга і до зв'язківців — бабусі Раїси Григорівни та її чоловіка Якова Степановича, які опинилися в гестапо, і якщо бабусі вдалося зробити довідку, що вона

Л. В. Шарафана

— божевільна, то на дідуся чекали жакливі тортури — йому повідрізали пальці на руках і ногах й відправили в заслання.

Лави кримських оунівців дуже поріділи. Ця організація підпорядковувалася ОУН «Південь» із центром у Дніпропетровську, а куратором її була Катерина Мешко (псевдо Ольга). Ця 25-річна жінка приїздила додому до батьків разом зі своїм помічником Параскевським. Вони мали на меті вивести з три людей, які входили до «трийок», де когось було заарештовано. «Трійку» використувалися свого часу з метою конспірації, тож у такий спосіб була надія порятувати тих, хто на волі, якщо їхній товариш не витримає тортури у гестапо. За таких надскладних умов батька було призначено керівником Кримської організації бандерівців, після затвердження він увійшов до центрального проводу ОУН.

Попри наказ перейти на нелегальне становище, він, відома в Криму людина, не змінив свого способу життя, сподівався на краще. Дві його підпільниці живі і нині. Поміж тим наближалися війська Червоної Армії, а з ними — ще одна небезпека. Перед їхнім приходом у німецькому тилу працювали винищувальні батальйони червоноармійців, одним із завдань яких було складання списків, до яких заносилися імена людей, що співпрацювали з фашистським режимом, для наступних щодо них репресивних дій. Батько на той час до цих списків не потрапив, і червоноармійці, визволивши Сімферополь, мобілізували його для подальшого визволення від фашистів Севастополя. Це були страшні кровопролитні бої за Сапун-гору, Сахарну Голівку, Малахів курган...

1 травня батька було тяжко поранено. Вирішивши, що він безнадійний, його навіть не забрали в

санчастину і залишили помирати просто неба. Та знайшлися люди, які доправили його у підпільний госпіталь, що впродовж усієї війни працював в Алушті, і він отримав шанс на життя.

Та не судилося. В червні 1944 року за доносом заарештували і забрали пораненого прямо з госпіталю в катівню НКВС. Тортури тривали більш як півроку, і 13 лютого батька було страчено.

На цьому дочка кримського бандерівця, здавалося, завершила свою розповідь. Та це була лише пауза, бо історія її батька цим не скінчилася. Були ще неефективні намагання з'ясувати деталі його загибелі та домогтися реабілітації рідної людини, без чого Людмила Володимирівна Шарафана і досі не мала б спокою. В 1987 році вона приїхала до Сімферополя із заявою на ім'я керівника КДБ з проханням повідомити їй про долю батька та надати копію смертного вироку. У відповідь їй запропонували написати прохання про його реабілітацію на ім'я прокурора. В результаті після проведеного контррозвідного слідства жінка одержала відмову.

Реабілітували Володимира Шарафана лише в 1993 році у незалежній Україні, а депутати севастопольської міськради дали дозвіл на встановлення йому організації «Промінь» пам'ятника на Малаховому кургані, де його було тяжко поранено. Та меморіальну дошку, встановлену на зібрані громадою кошти, зірвали місцеві комуністи і прогресивні соціалісти. Тож у історії Володимира Шарафана ще не поставлено крапку. Сьогодні на місці його поранення лежить великий камінь, і провітняти знову збирають гроші на пам'ятник, а голова севастопольської «Промінь» Володимир Проценко видав книгу «Повстанчий Крим», де чимало сторінок присвячено діяльності Володимира Шарафана.

Батькову життєву історію продовжила Людмила Володимирівна і власною біографією: вона закінчила той самий сімферопольський інститут і також стала фізиком. А ще — вона тримається української громади.

Не поставлена крапка щодо бандерівця Шарафана та його подвигів і в історії нашого народу. І тим не менш сьогодні, в дні святкування визволення України від фашистських загарбників, хотілося б вклонитися і йому, одному із визволителів, який зазнав подвійної трагедії, бо загинув не від ворожої кулі і не у відкритому бою, і його світлу пам'ять й досі намагаються запламувати.

Тамара СОЛОВЕЙ

В. Шарафана з донькою

«ДІТИ ДИВЛЯТЬСЯ В ОЧІ...»

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.)

Тоді ми з Аллою Петровою, яка теж покинула театр, спочатку відкрили перший український клас у Криму, це було у 1991 році, і це були перші україномовні учні незалежної України. Уявляєте, як на нас дивилися наші колишні колеги по театру, у них ввечері вистава «Сільва» чи «Марица», а ми бігаємо від хати до хати, агітуємо батьків не боятися і віддавати дітей в ЗОШ № 33 до першого українського класу в Криму. Відкрили український клас в одній сімферопольській школі, потім в іншій, батьків організували тільки вдома — я і Алла Петрова, а не якісь міфічні громадські організації. У той час ніхто ще не вірив, що після перших 13-ти учнів будуть тисячі. І недовге життя цим класам пророкували, а ми відповідали: «Курчат рахують восени». Через два роки, маючи вже декілька українських класів, ініціювали відкриття при Кримському республіканському центрі дитячої та юнацької творчості дитячої театральної студії «Світанок» і паралельно створили на радіо «Крим» дитячий радіододаток до програми «Два кольори». А ще через рік, саме 9 листопада 1994 року, на ДТРК «Крим» в ефір вийшла телепрограма «Рідна хата», і першими її ведучими стали учні українського класу та студії «Світанок», четвертокурсники ЗОШ № 33 м. Сімферополя Оля Левкович та Євген Мартиненко, які звернулись до кримчан віршем українського поета Данила Кононенка «Слово до кримських українців»...

...Крим — наш дім!
Українці здавен
І жили тут і часто бували:
Богуславка Маруся
тут своїх спородила синів.
Нашу Лесю Країнку
простори оці вчарували,
Чумаки просто неба
Отут надивлялися снів...

За 18 років змінювався формат телепрограми «Рідна хата», змінювалися ведучі, гості і теми. Єдине, що залишалось незмінним, — це пропагування українського слова, звичаїв та традицій українського народу і Тарасове:

Свою Україну любіть,
Любіть її. Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Минали роки, збільшувалась кількість українських класів у Сімферополі, розширювалась театральна студія «Світанок», з'явилися перші театральні перемоги на всеукраїнських фестивалях, потяглись до студії діти з різних шкіл міста, і для нових поколінь «світанківців» «Рідна хата» завжди відчиняла свої двері. А тих дітей-«курчат», яких ми рахували кожної осені, ставало все більше і більше. І досягнення, як на театральній студійній сцені, так і на телебаченні, ставали все помітнішими. Студія стала зразковою, керівник Алла Петрова отримала звання заслуженого працівника культури України, а для Кримського телебачення, для телепрограми «Рідна хата» ці малюта-курчата

взагалі стали золотими. Адже участь «світанківців» у телепрограмі — це гарантія призового місця на будь-якому дитячому телефестивалі. Так, кримським триумфом завершився XV ювілейний Всеукраїнський фестиваль телевізійних фільмів і радіопрограм для дітей та юнацтва «Золоте курча», присвячений 20-й річниці Незалежності України, який проходив 16-19 вересня 2011 року в Алупці. Саме там телефільм «Все можуть королі» виробництва ДТРК «Крим» та студії «Світанок» здобув гран-прі «Золотого курчати»!

XVI фестиваль «Золоте курча-2012» цього року відбувся у Львові, отримавши естафетну паличку від сонячного Криму. Львів'яни, як і належить господарям, достойно зустріли гостей — на конкурс прибули ще й конкурсанти з Болгарії та Македонії. З 18 до 21 жовтня навіть погода усміхнулася учасникам фестивалю, і львівські осінні дощі дві змінилися на кримське сонячне бабине літо. І якщо це поєднати з львівською гостинністю, то впевнено можна сказати, що у Львові було зроблено все, щоб фіналісти фестивалю «Золоте курча-2012» відчували і побачили всю красу «українського Парижа».

Львів завжди багатий на фестивалі, і найбільше львів'яни люблять їх проводити на площі Ринок біля міської Ратуші. І от в цьому багато-

керівної ради Європейської асоціації аудіовізуальних комунікацій (Болгарія); Т. В. Тарасова, член Громадської ради Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; В. А. Костильова, доцент Інституту культури і мистецтв ім. Карпенка-Карого; Є. І. Федорченко, народний артист України, актор Львівського національного театру ім. М. Заньковецької; М. В. Голубович, народний артист України, художній керівник Луганського музично-драматичного театру; Ю. О. Омельчук, кінорежисер, член Союзу кінематографістів України; О. М. Ракіна, завідувач відділу регіонального телебачення і радіомовлення; О. В. Мовчан, тележурналіст, переможець конкурсу професійної журналістики «Честь професії» та М. І. Чумарна, тележурналіст, член президії Національної спілки письменників України.

Засновниками XVI фестивалю кіно-, теле- і радіопрограм для дітей та юнацтва цього року стали Держкомтелерадіо України, Українське відділення «Славутич» Міжнародного фонду розвитку кіно і телебачення для дітей та юнацтва «Фонд Ролана Бикова», Львівська обласна рада, Львівська міська рада, Львівська обласна державна адміністрація, Львівська міська громадська організація «Дитячий телевізійний театр «Юрашки».

Члени журі фестивалю (зліва направо): Т. В. Тарасова, Н. І. Кривуца, В. М. Мисливий, Дмитр Дмитров

голосі різних святкових заходів під звуки фанфар у маскарадних костюмах по червоній доріжці під світлом смолоскипів в оточенні фото- і тележурналістів учасники XVI фестивалю «Золоте курча-2012» заходили всередину львівського старовинного дворика, де львівські панянки супроводжували гостей до визначеного їм місця. Відкриття фестивалю розпочалося з представлення членів журі.

Голова журі — Л. П. Мужук, народний артист України, кінорежисер, лауреат Шевченківської премії.

Члени журі — В. І. Бирзул, директор творчого об'єднання «Культура» Національної радіокомпанії України; Н. І. Кривуца, президент Центру розвитку громадського суспільства «Ініціативи нації»; Дмитр Дмитров, професор, голова

Метою фестивалю є визначення кращого національного аудіовізуального продукту для дітей та юнацтва, а також підтримка творчої молоді, співпраця та взаємодія фахівців у галузі дитячого кіно, телебачення та радіомовлення. На відкритті XVI Всеукраїнського фестивалю фільмів, теле- і радіопрограм для дітей та юнацтва «Золоте курча» гостей, учасників та організаторів привітав голова Львівської обласної ради Олег Панькевич:

— Сердечно вітаю вас на гостинній львівській землі і бажаю успішного проведення цього унікального мистецького свята!

Це — один з найпопулярніших фестивалів у нашій країні, спрямований на розвиток національного виробництва кінофільмів і телерадіопродукції для дитячої та мо-

лодіжної аудиторії. Досі фестиваль проводився у Києві та в Автономній Республіці Крим, а цього року з ініціативи Львівського «Дитячого телевізійного театру «Юрашки», яку підтримали Держкомтелерадіо України та Львівська обласна рада, свято юних талантів відбувається у Львові. Це визначна культурна подія для нашого регіону, адже Львів став місцем зустрічі телекомпаній, студій та інших творчих колективів з усієї України.

Наше місто має великі мистецькі традиції, прекрасну творчу ауру, тож сподіваємось, що ці духовні цінності допоможуть учасникам фестивалю сповна розкрити свої таланти і вміння.

Ще раз щиро вітаю всіх з цим прекрасним святом, бажаю плідних творчих пошуків і високих злетів у царині мистецтва для дітей та юнацтва! Хай вам щастить!

А після того, як Валентин Мисливий, генеральний директор фестивалю «Золоте курча», генеральний директор Українського відділення «Славутич» Міжнародного фонду розвитку кіно і телебачення для дітей та юнацтва «Фонд Ролана Бикова» оголосив: «XVI фестиваль «Золоте курча» вважається відкритим», все закрутилось — кіноролики з архіву фестивалю, концертні номери, феєрверки і неймовірна радість усіх присутніх, адже все це проходило в центрі Львова, який для всіх учасників став центром здійснення мрій, хоча б на ці чотири дні.

Розпочався відлік фестивальных заходів — це і екскурсія нічним Львовом, і екскурсія на «чудо-бус» старовинними вуличками міста. До речі, до відома тих, хто ще ділить Україну і хто злякає східняків львівською нетерпимістю до російської мови. Хочу зазначити, що це вже не актуально. Як приклад, — цей «чудо-бус», де проводиться екскурсія шістьма мовами, вам потрібно лише одягти навушники і вибрати мову — українську, польську, англійську чи російську і т. д.

Звичайно, запам'яталась екскурсія на Високій замок та перегляд вистави «Гуцулка Ксеня» Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької, а також телезапис учасників фестивалю на Львівській ОДТРК, де ми започаткували нову традицію — залишати на символічному «Дереві мови» розписані особисто яворівські іграшки, а також навчилися розмальовувати львівське печиво «Юрашки».

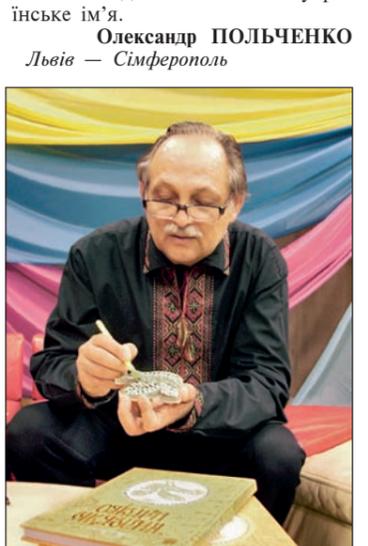
На фестивалю у Львові свої робо-

ти представили Львівська, Волинська, Житомирська, Одеська, Чернівецька ОДТРК, Запорізька НТРК ТБ-5, Дніпропетровський обласний дитячо-юнацький кіноцентр «Веснянка», творче об'єднання «Арт-тема» (м. Прилуки), Полтавська ОДТРК «Лтава», КУТНКТ ім. Карпенка-Карого (м. Київ), студія «Лавра» НСКУ (м. Київ), Херсонська ОДТРК. Крім на цьому фестивалі представляла ДТРК «Крим» та студія «Світанок» двома телепрограмми «Рідної хати» — це вистава «Платонів хутір», присвячена родині Л. П. Симиренка — вченого-садівника, за участі старшої групи студії «Світанок», та телепрограма «Зустріч весни», де були задіяні діти 5-6 років. І цьогогоріч «Рідна хата» змусила членів журі здивуватись: «Це ж російськомовний Крим, а там навіть п'ятирічні малюки знають веснянки та чудово володіють українською мовою, як таке може бути, адже їхні батьки російськомовні, звідки цих дітей завезли до Криму?» — жартували члени журі. І якщо на перегляді програми «Зустріч весни» на обличчях були усмішки, то від «Платонового хутора» на очах з'явилися слези. «Звідки в Криму беруть такий матеріал, адже в Україні майже не знімають телефільмів про родину Симиренків», — говорили нам члени журі. Багато школярів знають тільки назву яблука Симиренка, але мало хто знає, що завдяки фінансуванню цієї родини було видано «Кобзар» Т. Шевченка, побудовано пароплав «Українець», вони розбудували цукрові заводи в Україні, а також зробили великий внесок в українське і світове садівництво. І в телевиставі юні актори звертаються до глядачів: «Як віддасть і сади України, то дивялоу душу віддасть».

Саме телепрограма «Рідна хата» ДТРК «Крим» і одержала головний приз у номінації «За збереження звичаїв та традицій українського народу».

«Розмовами ви багато не досягнете, діти дивляться в очі. Через очі можна передати дуже багато інформації. Головне, це особистий приклад», — сказав отець Бруно Ферреро, перебуваючи у Львові. Фестивалю «Золоте курча» — 16 років, а «Рідній хаті» — 18. Ми отримали чудовий подарунок на своє повноліття. Отже, будемо і далі дивлятися в очі дітей і своїм прикладом виховувати у них любов до рідної мови, до народних традицій, до рідного краю. Щоб і на кримській землі наші діти вписали своє українське ім'я.

Олександр ПОЛЬЧЕНКО
Львів — Сімферополь

Важливою гарантією захисту своїх прав і свобод людини в демократичному суспільстві є можливість отримання нею у необхідних випадках правової допомоги. З часу прийняття (1996 р.) Основний Закон держави (ч. 1 ст. 59 Конституції) гарантує кожному правову допомогу, а у випадках, передбачених законом, така допомога має надаватися безоплатно [1]. Ще у червні 2011 р. набув чинності давноочікуваний і такий необхідний українському суспільству Закон «Про безоплатну правову допомогу» (далі – Закон) [2]. Зазначений Закон, зокрема, визначив, що безоплатна правова допомога – це допомога, яка гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел (п. 1 ч. 1 ст. 29). Закон чітко розмежував безоплатну правову допомогу на первинну і вторинну, визначив суб'єктів права на таку допомогу, а також суб'єктів її надання (розділ II і III Закону), окреслив механізм надання безоплатної правової допомоги. Разом з тим, реальне надання безоплатної правової

Роман САВОНЮК,
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист АР Крим

ЗАКОН «ПРО БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ»:

ЧИ ПІД СИЛУ ВІН ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ?

Метою статті є аналіз положень нового Закону, які визначають надання безоплатної правової допомоги в Україні. Завдання полягає у дослідженні норм Закону та з'ясуванні практичної можливості надання безоплатної первинної правової допомоги органами місцевого самоврядування, внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства з цього питання. Так, надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їхнє відновлення у разі порушення (п. 3 ч. 1 Закону), було б слушно, на наш погляд, визначити як мету надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до чинних на сьогодні Законів України, безоплатна правова допомога надається лише окремим категоріям осіб і насамперед це – підозрювані, обвинувачені та підсудні у кримінальних справах, де участь захисника є обов'язковою. Згідно з новим Законом право на безоплатну первинну правову допомогу мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією Української держави (ч. 1 ст. 8 Закону). Тобто безоплатна первинна правова допомога має надаватися не тільки громадянам України, а й іноземцям, особам без громадянства, зокрема й біженцям, які перебувають на території України з гарантією не дискримінації їх у доступі до правової допомоги (ст.ст. 3, 4 Закону). У Законі (ч. 2 ст. 7) визначаються види правових послуг безоплатної первинної правової допомоги. До них віднесено: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складання заяв, скарг та інших документів правового характеру, а також надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації (*примирення сторін – Р.С.*). Серед декількох суб'єктів, що мають надавати безоплатну первинну правову допомогу, Закон (ст. 9) визначає й органи місцевого самоврядування, а також спеціалізовані установи, які вони можуть утворювати. При цьому в Законі чітко зазначено, що органи місцевого самоврядування, а також створені ними спеціалізовані установи надають тільки первинну безоплатну правову допомогу. Але у Конституції України (ст.ст. 140-146), де визначено призначення місцевого самоврядування, його місце в системі влади та управління, не передбачено такої його функції, як надання безоплатної правової допомоги [1]. Безпосередню систему, призначення та гарантії місцевого самоврядування, принципи організації та діяльності, правовий статус, а також відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування регламентує Закон «Про місцеве самоврядування» [3]. Але й там відсутня норма щодо створення органами місцевого самоврядування установ з надання безоплатної правової допомоги. У найбільш близькому за змістом пункті 32 ст. 26 йдеться про створення органів і служб для забезпечення здійснення разом з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і це не узгоджується зі створенням спеціалізованих установ з надання безоплатної правової допомоги. У переліку повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад теж немає згадки про утворення установ з надання безоплатної правової допомоги. Однак зміни і доповнення до Закону України «Про місцеве самоврядування» новим Законом не внесено. Постає питання щодо легітимності окремих положень цього Закону, а також їхньої колізійності (неузгодженості) з іншими чинними законами. Відповідне доповнення цілком доречним, на наш погляд, було б до ст. 38 Закону «Про місцеве самоврядування», де йдеться про

забезпечення законності, правопорядку, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян.

Щодо інших проблемних положень нового Закону. Так, у ст. 9 Закону не тільки визначено органи місцевого самоврядування як суб'єкт надання безоплатної первинної правової допомоги, а й передбачено (ч. 1 ст. 12), з урахуванням потреб територіальної громади відповідної адміністративно-територіальної одиниці, можливість (*виділено мною – Р.С.*) утворення в порядку, встановленому законом, спеціалізованих установ з надання первинної правової допомоги. Правовий статус такої установи, її повноваження, порядок діяльності, структуру поки що визначено не законом, а Типовим положенням про установу з надання безоплатної правової допомоги [4]. Зазначене Положення затверджено у березні 2012 р. і має стати основою розроблення відповідних Положень на місцях, зокрема, й в органах місцевого самоврядування. Звертає на себе увагу частина перша Положення, де теж зазначено, що «установи з надання первинної правової допомоги утворюються за рішенням органу місцевого самоврядування з урахуванням потреб (*виділено мною – Р.С.*) територіальної громади відповідної адміністративно-територіальної одиниці». Потреба у на-

також кримінального і кримінально-процесуального – питання риторичне? Наприклад, за повідомленням місцевих ЗМІ, в Криму, станом на 26 вересня 2012 р., працювати в Центрах з надання правової допомоги (*а це структура Мінюсту, а не установа місцевого самоврядування – Р.С.*) погодилося лише 22 юристи [6]. Звичайно, можна створити спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної допомоги тільки в райцентрах і містах, але це фактично позбавить мешканців сіл і селищ доступу до такої допомоги. Акцентуючи увагу на тому, що адвокати будуть надавати лише безоплатну вторинну правову допомогу (*а це вже переважно робота в судах і складання процесуальних документів – Р.С.*), О. Вінніков також слушно зазначає, що існують певні неузгодженості та розбіжності нового Закону з іншими Законами України, зокрема, з нормами Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який набрав чинності 15 серпня 2012 р. [7]

У вирішенні проблеми надання безоплатної первинної допомоги можливий частковий вихід через залучення до цієї справи викладачів юридичних дисциплін, а також студентів старших курсів юридичних факультетів та інститутів на договірній основі з вищими з відповідною оплатою праці викладачів, зарахуванням студентам цієї роботи як виробничої практики та стажування. Юридичні клініки, які працюють протягом на-

дні та години за графіком особистий прийом осіб, які потребують безоплатної первинної допомоги, з питань їхньої компетенції. Органи місцевого самоврядування також мають забезпечити проведення особистого прийому таких осіб висококваліфікованими працівниками, які можуть «чітко і доступно надати роз'яснення положень законодавства та консультації з питань реалізації прав і свобод людини і громадянина та виконання обов'язків». Наскільки практично буде складно забезпечити висококваліфікованими працівниками – вже зазначалося. А якщо ж під час особистого прийому буде встановлено, що особа потребує надання безоплатної вторинної правової допомоги, працівник, який проводить прийом, зобов'язаний роз'яснити такий особі порядок звернення про надання такої допомоги. Знову ж таки лише роз'яснити, а людина потребує надання допомоги в забезпеченні доступу та отримання правової допомоги, яка гарантована Основним Законом держави ще з 1996 року.

Відповідно до ст. 30 Закону відмова органу місцевого самоврядування чи спеціалізованої установи в наданні безоплатної первинної допомоги, а також службових та посадових осіб у наданні первинної правової допомоги може бути оскаржена до суду в установленому законом порядку. Крім того, дії чи бездіяльність посадових і службових осіб, які порушили порядок та строки розгляду звернення про надання безоплатної правової допомоги, а також надання неякісної правової допомоги, можуть бути оскаржені як до суду, так і в адміністративному порядку (ст. 31 Закону). Але, щоб звернутися до суду чи оскаржити неправомірні дії в адміністративному порядку, потрібно вміти правильно, юридично грамотно підготувати скаргу та інші документи, а для цього людині необхідна знову-таки правова допомога. Як кажуть, коло замкнулося. У ст. 32 зазначено, що особи, які порушили Закон, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Логічно, що виникає питання: встановлено, а яким саме законом? Адже відповідних змін до Кримінального кодексу України чи до Кодексу України про адміністративні правопорушення у прикінцевих та перехідних положеннях новим Законом (розділ VI) не було внесено.

Належна організація та відповідальне виконання Закону України «Про безоплатну правову допомогу» буде вагомим внеском у реалізацію Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, зокрема, в частині впровадження державної соціальної політики щодо підвищення стандартів життя та правового захисту людей в Україні [8]. Визнавши, що основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання в регіонах є людський потенціал, необхідно не тільки гарантувати, а й реально забезпечити надання безоплатної правової допомоги людям і це, безумовно, є важливою соціальною послугою. До того ж, Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» передбачає забезпечення дотримання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання [9]. Покладення обов'язку надання безоплатної первинної правової допомоги на органи місцевого самоврядування, а точніше – надання їм можливості створювати чи не створювати спеціалізовані установи, громадські приймальні – це, певною мірою, спроба вирішення важливого завдання державної ваги за рахунок небагатого місцевого бюджету. У той же час є очевидним, що реалізація положень Закону «Про безоплатну правову допомогу» вимагає більш фахової організації, необхідного матеріального забезпечення, а точніше – належної державної фінансової підтримки, адже йдеться про виконання вимог Основного Закону держави, яким гарантовано кожному, хто того потребує, надання безоплатної правової допомоги.

Список використаних джерел: 1. Конституція України/Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141; 2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. (ВВР), 2011, № 51, ст. 577; 3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р., № 280/97-ВР; 4. Про затвердження Типового положення про установу з надання безоплатної первинної допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 28 березня 2012 року № 483/5; 5. Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2012 р. № 504; 6. ІТВ. – Сімферополь, 26 вересня 2012 р.; 7. Вінніков О. Правова допомога в розрізі закону про адвокатську діяльність/О. Вінніков/Юридичний вісник України. – 2012. – № 36, 8-14 вересня; 8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 1001; 9. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV.

ЕЛЕКТРОНІКА І НІЖНІСТЬ

ДОРОГА ВІД ПОРОГА ДО СОНЯЧНОЇ МРІЇ

У біографії і трудовій книжці Володимира Кулікова є сторінки, схожі на кадри документальної кінохроніки створення і розвитку потужностей одного з найбільших кримських підприємств — заводу «Фотон». Він працював після закінчення Ленінградського електротехнічного інституту радіоінженером, заступником головного конструктора на телезаводі у Новгороді, коли його директору Юрію Скородумову доручили організувати аналогічне виробництво на півдні України — в Сімферополі чи Одесі.

При виборі місця стрілка терезів повернулася в бік Криму, де тоді було багато незайнятих молодих рук. Знаючи, що дружина В. Кулікова з Сімферополя, Ю. Скородумов запропонував йому їхати з ним. Оформили переведення. І ще в столиці вирішувалося питання фінансування цього масштабного будівництва, а В. Куліков уже прибув на нове місце роботи. Жив перші дні в батьків дружини, працівників Кримського академічного російського театру ім. М. Горького. Було це в 1964 році.

— Тоді швидко все робилося, — згадує він. — На виробничих площах оборонного призначення організували спочатку радіотехнічний відділ з трьома підрозділами: телелaborаторією, конструкторським і технологічним бюро. На їхній базі почали виготовляти плати до московських телевізорів «Рубін» і львівських «Електронів», а потім — нестандартне обладнання для свого майбутнього виробництва. І за два роки до закінчення будівництва одержали за вироблену продукцію такі кошти, які повністю окупили затрати на нього.

Новий завод, на якому було працевлаштовано десять тисяч чоловік, запрацював на повну потужність, щороку випускав п'ятсот тисяч чорно-білих і кольорових телевізорів, з яких більше одного мільйона поставлено в Кубу. У цій країні В. Куліков з 1978 до 1980 року працював керівником групи спеціалістів з побутової техніки — телевізорів, холодильників, пральних машин та інших виробів, що постачалися сюди з колишнього Союзу.

Повернувшись з відраження, продовжив роботу на «Фотоні» головним конструктором, начальником відділу надійності і випробувань загальної техніки. У 1996 році вийшов на пенсію. Цього року в жовтні він відзначив своє 80-річчя. Йому є що згадати, розповісти дітям, онукам. З дружиною Аллою Дмитрівною, теж спеціалістом з радіотехніки, виростили сина і дочку. В них — троє внуків, троє правнуків і одна правнучка. З його розповідей вони знають, що їхній дідуся за роботу в дитячому віці в тилу ворога визнаний учасником Великої Вітчизняної війни, що його рідного села Гірка Красноборського району Архангельської області вже немає на географічній карті. Воно зникло, як і багато інших малих перспективних населених пунктів. У ньому і тоді була лише початкова школа, а середню він закінчив із срібною медаллю в райцентрі.

Більшу частину свого життя В. Куліков займався радіотехнічними приладами, а останніми роками розкривається перед родиною і людьми абсолютно в протилежному від фізики напрямку лірика. Це нинішнє заняття

літературною творчістю і стало приводом для зустрічі з ним, автором п'яти поетичних збірок та двотомника «Фонд російських прислів'їв і приказок», у літературній вітальні Всеукраїнського інформаційно-культурного центру.

КВІТКА І ЯГІДКА ЛЕКСИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

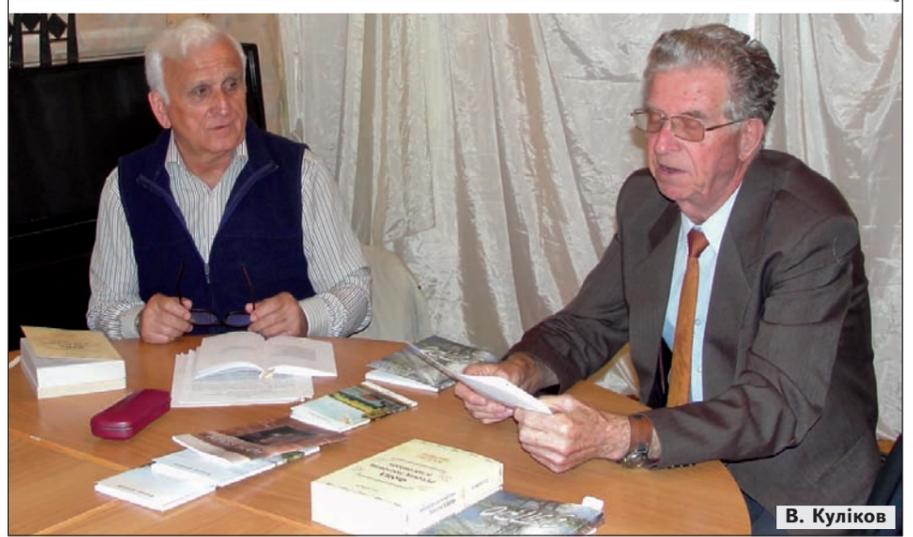
— У дитинстві я жив в атмосфері, насиченій прислів'ями і приказками, які були натуральним колоритом у спілкуванні сільських жителів, — розпочав свою розповідь Володимир Олексійович. — З часом у мене виникла думка їх колекціонувати. Ознайомлюючись з численними матеріалами, як і будь-який колекціонер, я задумався над вибором системи, за якою потрібно збирати свою лінгвістичну колекцію. Для початку він уточнив, що таке прислів'я, а що — приказка, приповідка. Найбільш повні, на його погляд, такі формулювання:

Прислів'я — короткий, граматично і логічно закінчений вислів з повчальною тенденцією в ритмічно організованій формі. Прислів'я включає в себе образно виражену думку, оцінку, умовивід, інакомовність. Прислів'я багатозначне. Його зміст зазвичай залежить від контексту, в якому використовується. Приказка — образний вислів, який влучно визначає якість життєвого явища. На відміну від прислів'я приказка граматично чи логічно не закінчена і позбавлена узагальнюючого повчального смислу. «Приказка — квітка, а прислів'я — ягідка», — так В. Куліков у стилі народних фразеологізмів дає образне, витончене і точне визначення цих двох жанрів. Наприклад, «чужими руками жар загрібати» і «в ступі воду товкти» — приказки. Однак вони можуть легко перейти в прислів'я: «Легко чужими руками жар загрібати», «В ступі воду товкти — вода й буде».

В існуючих донині збірниках прислів'їв і приказок використовувалися або алфавітний, або тематичний способи їх формування. І перший, і другий, на думку В. Кулікова, мають свої переваги і недоліки. Основним недоліком є те, що одні і ті ж прислів'я та приказки повторюються у кожному з наступних збірників, а у випадку тематичного способу — і в одному виданні з різними значеннями. Це в свою чергу призводить до нерационального збільшення обсягів збірників.

В. Куліков поклав в основу формування свого фонду не застосований ще ніким спосіб пріоритетності опублікування кожного тексту, використовуючи при цьому переваги алфавітної і тематичної послідовності. Для втілення його на практиці він склав у хронологічному порядку перелік усіх джерел прислів'їв і приказок, опублікованих з 1769 до 1985 року. Дев'ятнадцять з них дали йому матеріал для першого збірника, у тому числі 965 текстів з першої публікації російських народних фразеологізмів «Збір різних прислів'їв і приказок» Н. Курганова. Минуло понад два століття з часу їх видання, а більшість з них використовуються й досі, наприклад, «вік жити, вік учитися», «бочка меду та ложка дьогтю», «де тонко, там і рветься», «знає кішка чие м'ясо з'їла», «куй залізо, поки гаряче», «ранок від вечора мудріший» та інші.

У 1770 році в «Зібранні 4291 древнього російського прислів'я» А. Барсова вперше були опубліковані такі вислови, як «береже

честь змолоду», «в тихій воді чорти водяться», «в чужий монастир із своїм статутом не ходять», «кашу маслом не зіпсуєш». Ці дві перші найдавніші збірки народної творчості, як і інші, видані у період з 1769 до 1848 року, що ввійшли в перший том фонду В. Кулікова, дуже рідкісні. Вони зберігаються в двох державних бібліотеках Москви і Петербурга.

Шлях збірника до кримського читача був довгим. Незважаючи на позитивні відгуки науковців-лінгвістів, він дванадцять років пролежав у рукописі без фінансування і лише в 2009 році було видано двісті його примірників на кошти автора. Таким же невеликим тиражем у 2011 році вийшов з друку другий том, більш як на семистах сторінках якого публікуються всі народні прислів'я і приказки, вперше видані в період 1850-1863 років. А це — понад 28 тисяч текстів народної мудрості. Разом з першою книгою фонд В. Кулікова налічує понад 40 тисяч прислів'їв і приказок. Він перевищує обсяг збірника відомого українського і російського лексикографа, етнографа і письменника В. Даля «Прислів'я російського народу» більш як на 18 тисяч текстів. Всього ж при укладанні фонду автором використано матеріали з 48 джерел.

Основою виникнення прислів'їв є соціальний і трудовий досвід, спостережливість, гострий розум народу, а також художні властивості і можливості мови. Кожне покоління накопичувало спостереження світу, природи, суспільних та сімейних відносин і ці знання та досвід відображало в усній художній творчості.

— В жодному іншому жанрі фольклору життя людей не відображено так широко і багатогранно, як у прислів'ях, — говорить В. Куліков. — У сумі їх можна назвати енциклопедією життя народу, його історичною пам'яттю.

Більша частина прислів'їв відображає моральну суть людини, пошуки і визначення змісту таких понять, як добро, зло, правда, жалість, співчуття. «В них є все, — сказав М. Гоголь про прислів'я, — глузування, насмішка, докір — словом все, що зворушує і зачіпає за живе».

ВІДЧУВАЮ — ЗНАЧИТЬ, ЖИВУ

Лірика, як висловився сам В. Куліков, вклінилася в його дослідження народної словесності після перебування на острові Куба довірчою поезією «Карнавал», «Варадеро», «Тропікана» та інших, що ввійшли в його першу поетичну збірку «Ранок», видану у 2006 році.

— Перша книга завжди ближча до серця, —

сказав він і обрав з неї для своєї творчої презентації вірш «На зустріч з дитинством».

В. Куліков поезизує у збірці чотири пори року — весну, літо, осінь і зиму, розкриває все, чим живе його душа: як б'ються об берег холодні хвилі, сміються і плачуть гітарні струни, а хвилями житейського моря пливе його корабель з Вітчизною в серці і любов'ю до краси природи, жінки, червоних гвоздик і теплої весняної зливи.

У наступну книгу «Минуле» ввійшли шістнадцять коротких оповідань документального змісту, які характеризують різні епізоди з життя автора, та розповідь про подвиг його родича, Героя Радянського Союзу Миколи Белякова, командира батальйону героїв-чорноморців, які висадилися на Кримський півострів 1 листопада 1943 року під час Керченсько-Ельтигенської десантної операції.

З перервою в два роки В. Куліков видає поему «Самсон Суханов», в основу якої покладені історичні відомості про його земляка, кам'яних справ майстра, видатного будівельника всесвітньо відомих споруд: Казанського собору, Адміралтейства, Ісааківського собору, Олександрівської колони на Дворцовій площі в Петербурзі, багатьох скульптур, п'єдесталів, гранітних терас парків, басейнів, споруджених у кінці XVIII — на початку XIX століть у Москві, Рязі та інших містах.

— Самсон ніде не вчився різьбленню, однак майстром був унікальним, — сказав про свого героя В. Куліков. — Його Олександрівській колоні з цільного моноліту немає аналогів у світі. Подібні колони в Римі та Парижі складені з кусків граніту.

У двох нових поетичних збірках «День» і «Роздуми», що ввійшли цього року, автор продовжує розвивати розпочаті в попередніх циклах віршів теми Вітчизни, плінності часу. З'явилися й нові мотиви любовної лірики, нові розділи з вінками сонетів, віршами-присягатами класиком поетичного слова — О. Пушкіну, В. Маяковському, А. Ахматовій і сучасникам. А з дитими автор веде розмову про зайчика і ведмеда, про гойдалку та їхній улюблений день народження, в який збирається сім'я з подарунками для іменинника.

У поезії В. Кулікова час пливе то тихо, то вибухом прискорює біг. Однак дихається легко, всі почуття — живі, а сили набирають вагу теплом та світлом бризок з небес. І хочеться, щоб усе вершилося справедливо, а жилося радісно, з надією шасливою.

Валентина НАСТІНА

СВЯТО МУЗИКИ Й ПОЕЗІЇ

Зустріч з поезією — це завжди свято, особливо ж, коли вірші звучать з вуст самого автора, збагачуючись неповторними живими інтонаціями. І коли автор — людина добре знана, яка щодня щедро ділиться своїм науковим і викладацьким досвідом з молодими й спраглими до знань.

Особливою сердечною й теплою атмосферою запам'я-

тався слухачам — і юним, і досвідченим — музично-поетичний вечір Юрія Львовича Афанасьєва, що відбувся нещодавно в київському міському Будинку вчителя. Юрій Львович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Київського університету ім. Б. Грінченка, є автором семи

поетичних збірок, у кожній з яких — замилування красою життя, тонкий гумор, виражений і водночас безпосередній погляд на світ. Погляд поета, що робить вірш подібним до крапельки бурштину, в якій застигає неповторна мить.

Високе призначення поезії — увічнити прекрасні миттєвості життя і явити їхню красу читачеві — втілене авто-

ром у блискучому образі «хронікосталів» (вірш з однойменної збірки відкривав творчий вечір). Юрій Афанасьєв справляє враження не тільки як тонкий, іронічний і глибокий лірик, а й як людина, що вміє одразу заволодіти увагою залу, вступити з ним у відвертий і невимучений діалог. Говорити просто про складне — це дар, і ним щедро наділений поет-науковець. Юрій Афанасьєв звертається до серйозних тем, близьких сучасній людині, — часу і шляхів подолання його нищівної сили; суєти, яка здатна поглинути, і творчості, що не підвладна їй; мови — найбільшого скарбу й одвічного начала, яке єднає і підносить над буденністю. Витонченою афористичністю позначені рядки поета, що сприймаються як поетичні формули життєвої мудрості:

...Каждый день проживай как последний,

С оущением,

что все впереди.

У віршах Юрія Афанасьєва нерозривно поєднані багатий досвід і свіже, майже дитяче, світосприйняття, адже плекати в собі дитину — єдиний шлях залишитися поетом у прагматичному світі:

Я в тебе неопытность люблю,

Я свою неопытность лелею.

І тому особливе місце у творчості автора посідають вірші, пов'язані з рідною Вінниччиною, матір'ю, дитинством. Усвідомлення своєї причетності до життя рідного краю, малі батьківщини, що завжди було прикметою інтелегентних, обдарованих натур, стало одним з лейтмотивів творчого вечора.

Влучні спостереження й шемкий філософський струминець властиві поетичному образу Києва, що постає у віршах Юрія Афанасьєва. Ліричний портрет древньої столиці вражає багатством граєй і розмаїттям настроїв — цей «місто Галахастова», зану-

рене в суєту, і одвічна дорога до храму, і Дніпро, яким пливе душа, залюблена в красу.

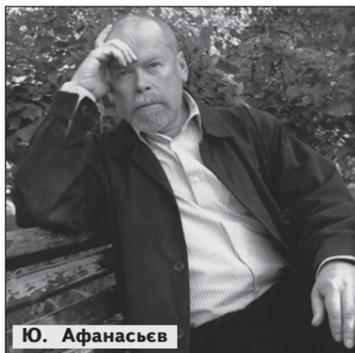
«Про кохання сказано все, але не всіма» — ця відома сентенція накладає на поета особливу відповідальність, адже, звертаючись до найголовнішого з людських почуттів, він завжди ризикує виявитися банальним. Тому особливим завданням для митця є віднайдення власної мови кохання, і Юрій Афанасьєв вдало знаходить таку мову. Серйозні слова далеко не завжди здатні відбити всю глибину й невимовність того дива, яке виникає між двома людьми, і автор щедро привносить у свої рядки теплий гумор («Теорія кохання»), часом перетворює вірш на життєрадісну замальовку, де головне читається між рядками («Ліфт»).

І, звичайно, особливий настрій створила стихія музики, невіддільна від стихії поезії: пісні на слова Юрія Афанасьєва у виконанні заслужених діячів мистецтв Ок-

сани Петрикової та Вікторії Касьянової; чудові музиканти інструментального ансамблю під керівництвом заслуженого діяча мистецтв Валентина Касьянова; блискучі піаністи — провідний концертмейстер Ірина Антіпіна і Тимур Паянський. Музичні композиції «Одеська пісня» і «Мадемуазель» виконали роль своєрідних інтермедій у піднесеному, сповненому світла й інтелектуальної напруги музично-драматичному дійстві.

Попри загальноприйняте нині твердження про «непопулярність» поезії, творчий вечір Юрія Афанасьєва засвідчив, що поетичне слово й сьогодні зберігає своє непересічне значення для повноцінного духовного життя людини, і сьогодні здатне нести добро і красу всім, хто прагне долучитися до нього. Тож по-бажано автору натхнення, нових творчих звершень і незабутніх зустрічей з шанувальниками його поезії.

Ольга БАШКИРОВА

Ю. Афанасьєв

«КРАСА ДУШІ» — ФЕСТИВАЛЬ, ЯКИЙ ОБ'ЄДНУЄ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Тож цього разу було 12 учасників, у фестивальных виступах лунали пісні і поетичні твори. Їх виконали: дитячий музичний театр «Кольорові парасольки» та вокальний гурт «Черемош» (керівник Оксана Федонюк, м. Соснівка), хор Церкви християн віри євангельської (диригент Алла Головей, м. Соснівка), народний гурт «Побратими» (керівник Олег Мулик, с. Березівка, Радеківщина), народний вокальний ансамбль «Надія» (керівник Наталія Римар, с. Сілець, Сокальщина), гурт «Галичанка» (художній керівник Ігор Байор, м. Соснівка), співак Богдан Бовшик (с. Великий Грибович, Жовківщина). Збірний ансамбль учасників фестивалю піснею привітав учителів, які у цей день відзначали професійне свято, а також, як завжди, виконав славетний фестивалю «Дай, Боже, нам красу душі» авторів Тамари Мулик та Віри Олеш. Поетичні хвилини дарували слухачам Оксана Карнага (с. Гірик), Руслана Федюк (м. Червоноград), Віра Міщук та Олег Феца (обоє з м. Соснівка).

Настоятель церкви Святих Верховних Апостолів Петра і Павла міста Соснівки отець Зеновій благословив свято і провів спільну молитву. А міський голова міста Соснівки Євгенія Дуброва привітала всіх з чудовим дійством, яким не кожне місто може похвалитися: «Фестивалів є багато, але ми маємо такий, що тримає нас на хвилі високої духовності і спонукає знову і знову працювати над своїм душевним зростанням».

Попри оригінальну християнську емблему фестивалю, його учасники поняття духовності не зводять лише до насиченого церковного життя. Краса природи — також один із проявів Божої премудрості, тому було логічно, що на фестивалі прозвучала чарівна пісня місцевого композитора Ігоря Байора на слова нашої вірної «світличанки» Віри Олеш: *Обереги мої сонячні, Золоті-золоті соняхи, Запашині пелюстки оксамитові Усміхаються літові й світові...*

Почувши цю пісню, я чомусь пригадав своє кількадечне відраження у червні на Волині. Тоді ми з мешканцем Луцька Василем Рижуким (новим і, сподіваюся, вірним «світличанином») садили соняшники уздовж волинських трас. Колишній десантник, а нині талановитий скульптор просто закоханий в обереги української землі — соняшники і

чорнобровці. Оскільки й моє дитинство пройшло не в мегаполісі, то «соняшні» настрої Василя гармонійно накладалися на мою сентиментальність. Відчував щось подібне до Віриних слів: *Переїдуся стежиною пам'яті, Віднайду свої літечка давні, Теплих соняхів диво духмяне, Що злеяне мамою-мамою...*

Як це нагадувало дитячі літа, проведені на чернігівському Поліссі! Тому я охоче брав участь у майже урочистому дійстві — посадці соняшників на гомінках автострадах Волині. Тоді, в обідню пору було надзвичайно спекотно, а ввечері заважали хмари комарів; часом навіть здавалося, що не варто так мучитися заради якихось там соняшників... Але особистий приклад колишнього десантника неабияк мобілізував і відганяв навіть думки про можливе дезертирство з соняшникового «поля бою». Нещодавно ми з Василем розмовляли по телефону і згадували ті напружені, насичені роботою червневі дні. Волинський скульптор навіть докоряв, що згодом я легко важко пропустив найцікавіше: коли соняшники почали цвісти, коли раптово почали спалахувати золотистим вогнем по декілька голівок на одному стовбурі! Кликнув знову приймати, щоб фотографувати і фотографувати його квіткарський «доробок» уздовж найдорожчих йому у світі волинських доріг... Звичайно, поїхав би з радістю, але робота власкору не так уже й багато залишає часу для сентиментальних поїздок. Намагаюся робити все нові і нові відкриття, а Василька ми вже добре відкрили і «засвітили» на газетних шпальтах (*дивіться «КС» № 33*), — треба ж залишити трохи часу і для галицької глибинки! Про це я думав з деяким смутком, зате пісня у виконанні гурту «Галичанка» (Марія Савчук, Інна Слободянюк, Тетяна Коліда) зачарувала і брала в полон:

*Обереги мої сонячні,
Золоті-золоті соняхи,
Біля хати під жовтою стріхою
Ви мені і печаллю, і втіхою...*
Я не даремно стільки місця виділив розповіді про одну лише пісню. Просто ця деталь якнайкраще висвітлює можливість фестивалю «Краса душі». Ви зверніть увагу, як все переплелось: на Волині скульптор садить соняшники, в галицькій Соснівці поетеса пише чудові тексти, а потім виявляється, що і одна, і друга людина причетні до «Кримської світлиці» — єдиної україномовної газети нашого

особливого (такого гарного і водночас проблемного) сонячного півострова. Учасники фестивалю, коли я детальніше розповідав про добрі справи Василя Рижук, слухали із захопленням: не вже мужчина, колишній десантник, може настільки любити соняшники й чорнобровці? От якби прийав у гості, взяв участь у наступному фестивалі! А ще якби виступив перед учнями соснівських шкіл... Приїздіть, скульптор! Чекаємо в гості, дорогий квіткарю! Ось такі на загал емоції. Здавалося б: де той Луцьк, а де Соснівка? Але люди вже відчули свою духовну спорідненість! Про що це говорить? Вкотре — про важливість духовної місії фестивалю «Краса душі». Ну і, звичайно, про те, що на материковій Україні нас підтримують переважно небаїдухи, творчі, надзвичайно активні люди. Тому кожен «світличанин» може пишатися тим, що належить до великої і славної родини. До речі, після закінчення виступів я зміг поспілкуватися з Василем Абрамчуком, колишнім заступником директора 2-ї Червоноградської шахти. Уявіть собі, він також — «світличанин» (газета щотижня надходить в його родинне гніздо — село Куснища Любомльського району Волинської області), з цікавістю стежить за творчістю соснівчан і червоноградців — близьких йому людей галицько-волинського шахтарського краю. Забіг на хвилину до великої і славної родини (з дипломом учителя історії) Петро Кантор, який колись зносив пам'ятник Леніну в Червонограді. До речі, тоді це сталося вперше на просторах СРСР, столиця Грузії Тбілісі та столиці прибалтійських республік — Вільнюс, Таллінн, Рига — вже тільки наслідували приклад Червонограда. Можете вважати це неймовірним збігом обставин, але пан Петро також передплачує «Кримську світлицю»! Та що там окремі громадяни — свого часу 17 шкіл Червонограда оформили передплату. На жаль, це сталося не в найкращий період існування газети. Зміна редактора і формату, нерегулярність виходу справили на червоноградських освітян не найкраще враження. Тепер мені, як власкору, доведеться надолужувати втрачене і знаходити аргументи, щоб зацікавити людей і поступово відновити колишню читачку мережу. Оптимізм вселяє та обставина, що люди, які перебувають в полі тяжіння фестивалю «Краса душі», — це неабияка сила. Я б сказав — своєрідне сузір'я талантів. До того ж,

Віра Олеш, Павло Савчук та учасниця гурту «Галичанка» Тетяна Коліда з соняшниковою емблемою фонду «Екомилосердя»

у провінції люди відкритіші, щиріші, охочіше йдуть на контакт. Цю благодатну ниву можна орати й орати — вона віддасть сторицею!

* * *

Ще хочу зупинитися на повстанській пісні, яку виконав хор «Побратими» із села Березів. Є там такі рядки:

*...Ми дорогу покажемо
на північ москалям
І попросим від Чорного моря,
Хай наш прапор засяє
на кримських берегах,
Україна не знатиме горя!*

Мимоволі фіксує оце несподіване: «на кримських берегах»... А ще звертаю увагу на стиль мовлення українських націоналістів: «попросим», «покажемо на північ». Пригадує відоме: «згинуть наші воріженьки, як роса на сонці...». Хіба це не характеризує яскраво український національний характер? Навіть ворога називаємо «зменшувально-пом'якшувально» — такі вже ми є... Це вам не більшовицько-ксенофобське гасло: «Убий немца!» з пропагандистської і дуже популярної колись статті Іллі Еренбурга: «Ми поняли: немцы — не люди. Отныне слово «немец» — для нас самое страшное проклятье. Отныне слово «немец» разряжает ружье. Не будем говорить. Не будем возмущаться. Будем убивать. Если ты не убил за день хотя бы одного немца, твой день пропал...».

О, ні — убивати німців лише за те, що вони — німці, або євреїв лише за те, що вони — євреї — такі настанови завжди були чужі нашій ментальності; зрозуміло, що й націоналісти не були винятком. Сила пісні була в іншому — бадьора, маршова мелодія, надихаючий текст, а головне — живі повстанські голоси.

Вибравши момент, я підійшов до виконавців і сказав, що досі мені не доводилося чути, щоб у повстанських піснях згадувався Крим. А тут згадується, ще й досить конкретно. Поцікавився, якою мірою пісню можна вважати «автентичною»? Може, її створили вже зараз? Проте виконавці запевнили, що пісню зберіг для нащадків охоронець Слави Стецько. Отже, автентика. Ех, хлопці-повстанці... Що вони могли знати про ціни на газ, про вічну проблему Чорноморського флоту, про Мешкова, Лужкова і Затуліна? Судячи з бадьорої мелодії, в ОУН тоді переважали не політологи та економісти, а революціонери й оптимісти. В глибині душі дякував «Побратимам», адже вони допомогли донести до сучасних українців практично забуту, але дуже популярну у минулому пісню. І коли ми говоримо про красу душі української, то дивно було б, якби не згадали про красу душі повстанської.

* * *

Так, різні грані душі нашої представляли учасники фести-

валю. З великою симпатією сприймала публіка хор Церкви християн віри євангельської, яким диригує Алла Головей. Я шкодував, що не зміг цього разу більше поспілкуватися з представниками цієї конфесії. Цікаво було б дізнатися про довоєнні роки громади, про життя у складі міжвоєнної Польщі, про ставлення до українського збройного опору тощо.

Зате достеменно відомо, що православні і греко-католики воювали в лавах УПА, потім жертвовно працювали в підпіллі. Відповідно творили й іншу (піднесено-героїчну) пісню, поетичну культуру. Дотепер не зменшується цікавість галичан до цієї тематики. Поетеса Оксана Карнага, про яку «Кримська світлиця» писала й раніше, цього разу порадувала шанувальників свого таланту новою книгою «Сповідь вічної мерзлоти». Це своєрідний синтез художньої повісті та спогадів жертв сталінських репресій. Центральним персонажем повісті є мати автора книги — Ганна Степанчук. У передмові до книги колишній політв'язень Микола Дубас зазначає:

«...Тексти створених у концтабірних зонах віршів та пісень, що збереглися у пам'яті чи в потаємних записничках каторжанок, відтворюють і засвідчують стійкість і непохитність їхніх духовних і моральних засад. До речі, це підтверджують і здійснені в концтабірних умовах (за послаблення режиму у постсталінський час) аматорські театральні вистави з творами української класичної драматургії. Або й самодіяльних авторів (з числа ув'язнених), а також традиційні святкування Різдва, Великодня тощо. Ці імпрези були способом самовираження, сприяли консолідації землячок, розвивали зневіру. Вони підносили дух спротиву і завжди винагороджувались тривалими бурхливими оплесками. Аплодували не тільки в'язні-земляки, але й не обізнані з українською культурою чужинці. В окремих випадках навіть деякі слухачи-тюремники...»

Як бачимо, книга також має певне відношення до теми фестивалю. Вже одне те, що фестиваль «Краса душі» притягує і об'єднує таких різних і водночас дуже близьких людей, є великим плюсом. Приємно, що Галичина досі залишається непохитним бастионом українства. І Колесніченкам-Ківаловим вона поки не під силу... Надто вже сильна тут народна культура, надто міцно вона вросла своїм корінням у минуле, увійшла в повсякденне життя народу. Тому хочеться ще раз подякувати організаторам свята, які жертвовно працюють на цій ниві. Тим більше, що це найкращі наші «світличанські» сили на тактичному відтинку «Світлиця — Північ».

Сергій ЛАЩЕНКО
Соснівка — Львів

Народний гурт «Побратими»

У НАС В ГОСТЯХ — «ПОЧАТОК»

ГАЗЕТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КРИМСЬКИЙ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ» (КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ)

На початку цього навчального року на засіданні кафедри початкової освіти Республіканського вищого навчального закладу «Кримський інженерно-педагогічний університет» творчим колективом викладачів та студентів на чолі із завідувачем кафедри доцентом Ремзі Девлетовим прийнято рішення про організацію та видання кафедральної газети «Початок».

Метою видання є висвітлення подій життя та роботи студентів і викладачів психолого-педагогічного факультету Кримського інженерно-педагогічного університету.

Основні рубрики газети:
— повідомлення деканату та завідувача кафедри;
— будні кафедри;

— висвітлення проблем початкової освіти (педагогічна практика, проблеми мовної, математичної, естетичної, природознавчої, здоров'язбережувальної освіти, конференції тощо);

— майстер-класи провідних учених України, Росії, Білорусі, Литви, Молдови, Фінляндії у галузі початкової освіти;
— зв'язок з батьками студентів;
— студентська наука (інформація та матеріали студентських конференцій);
— робота гуртків при кафедрі початкової освіти (наукові: студентське наукове товариство «Поліглот-Драгоман», методичний гурток «Крос-культурна методика», етнологічний з вивчення народного вбрання; творчі: літературна студія «Талант», студентська теат-

ральна студія, студія виготовлення м'якої іграшки);

— творча колонка «Знайомтеся, наші таланти!».

Газета «Початок» виходить трьома мовами — російською, українською та кримськотатарською, підтримує ідеї полікультурності, співпрацює з молодими талантами та науковцями, а також є відкритою для видань з України.

Наші координати: кафедра початкової освіти РВНЗ «КІПУ», 144 ауд., м. Сімферополь, вул. Севастопольська, 21, пров. Навчальний, 8, e-mail: nashalo12@mail.ru

Головний редактор — Ремзі Рефікович Девлетов, заступник головного редактора — Сусанна Рустемівна Алієва.

* * *

Сусанна Алієва (на фото) передала «Кримській світлиці» деякі україномовні матеріали, які увійшли до перших випусків «Початку». Пропонуємо їх увазі наших читачів для ближчого знайомства з цією газетою та її авторами.

12 жовтня у РВНЗ «КІПУ» пройшов майстер-клас доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України Миколи Самійловича Вашуленка на тему: «Буквар — перша навчальна книга з рідної мови».

На заході були присутні проректор з наукової роботи Н. Кропотова, голова навчальної частини І. Сосніна та її співробітники, декан психолого-педагогічного факультету О. Мананкова, завідувачі кафедр початкової освіти, педагогіки, української мови та літератури, кримськотатарського та турецького мовознавства, викладачі психолого-педагогічного та історико-філологічного факультетів, магістранти, студенти та вчителі початкових класів.

Миколу Вашуленка зустріли теплим тримовним привітанням студенти 4 курсу початкової освіти в українському, кримськотатарському й російському національному вбранні, декан ППФ О. Мананкова, завідувач кафедри початкової освіти Р. Девлетов, викладачі та студенти кафедри ПО. Після екскурсії до монумента Відродження Микола Самійлович зустрівся із ректором університету професором Я. Якубовим.

Розпочався майстер-клас вченого та методиста з проблем методики навчання грамоти у букварний період. Насамперед Микола Самійлович трохи розповів про себе, з чого всі присутні дізналися про навчання вченого спочатку у малокомплектній школі, потім у педагогічному училищі, у Глухівському педагогічному інституті Сумської області на факультеті педагогіки і методики початкового навчання. Згодом були роки роботи в навчальних закладах різних ступенів (садок, початкова школа, середня школа, школа-інтернат тощо). Потім — навчання у Київському педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова на філологічному факультеті. Його науково-дослідна та методична робота проходила на теренах різних держав — і в Україні в тому числі. Микола Самійлович разом із колегами — Г. Гудзик, М. Богданович та ін. стояв біля джерел пошуку та розробки найефективніших методик навчання у початковій школі, є автором державних програм, підручників та посібників з мови та читання в початкових класах.

Найголовнішою метою в програмах з мов для початкової освіти вчений вважає навчання дітей висловлюватися в площині виховної роботи (ситуації вітання, прощання, під час спектаклю

тощо). Перші змістовні програми з української мови мали назву: «Мова і мовлення», що включали в себе усне й писемне мовлення, культуру мовлення і спілкування; «Текст» (їхні різновиди та текстологічні речення). Вчений наголосив на міжпредметних зв'язках мови та тематики, де під час розв'язання задач використовувать-

ково-логічні вправи, різні форми презентації тексту, розкрив засоби вираження дитячого мовлення через використання епітетів, презентував форми звертання в українській мові, імена та прізвища авторів українського букваря, видатних українських особистостей.

Вчений презентував навчальний комплект з української

* * *

Продовжуючи спілкування з професором Вашуленком у режимі інтерв'ю, ми попросили його відповісти на декілька запитань.

— Миколо Самійловичу, як ви прийшли до професії вчителя початкових класів?

— Змалку я навчався у малокомплектній школі, у нас були гарні й талановиті вчи-

— Чи пам'ятаєте свого першого наставника, який допомагав вам долати методичні труднощі?

— Особливих труднощів я не відчував, адже освіта в нас була ґрунтовною. В Глухівському педінституті у нас була дуже вимоглива та строга викладачка. Ми й зараз підтримуємо з нею стосунки. Їй ось-ось має виповнитися 90 років, обов'язково поїду її привітати.

— Миколо Самійловичу, що надихає вас у ваших наукових пошуках?

— Певно, любов до праці, дітей. За часів роботи в школі-інтернаті пам'ятаю, що ми з дружиною кожного літа брали додому одну дівчинку, щоб у неї теж були справжні сімейні канікули. Зараз вона вже доросла, має власну родину, працює у престижному банку в Києві. Радий, що її доля добре склалася. А наукові пошуки та методична робота і досі тривають: два тижні працюю у Глухові, два тижні у Києві.

— Що б ви побажали майбутнім учителям початкових класів?

— Мені б хотілося висловитися словами К. Ушинського: «На уроці має панувати бадьора, оптимістична атмосфера, без будь-якого приниження. І в дитини, яка відстає від своїх ровесників, треба знайти причину її відставання». Будьте толерантними до учнів! Професійних та особистих успіхів!

— Ми широко вдячні вам за спілкування! Бажаємо міцного здоров'я, натхнення, нових звершень і завжди будемо раді бачити вас на кримській землі!

Студенти та магістранти спеціальності початкової освіти висловлюють ширшу вдячність за організацію майстер-класу завідувачу кафедри початкової освіти Р. Девлетову та викладачам кафедри початкового навчання.

Підготувала Сусанна АЛІЄВА, викладач кафедри початкової освіти, кандидат педагогічних наук

БУКВАР — ПЕРША НАВЧАЛЬНА КНИГА З РІДНОЇ МОВИ

МАЙСТЕР-КЛАС ДОКТОРА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, АКАДЕМІКА НАПН УКРАЇНИ МИКОЛИ САМІЙЛОВИЧА ВАШУЛЕНКА

ся тип тексту міркування; мови та образотворчого мистецтва, де під час малювання використовується опис предметів; мови та природознавства, де часто-густо використовується розповідь або опис ролівої гри.

Микола Самійлович наголосив, що під час вивчення мови доцільно використовувати основні дидактичні принципи науковості і доступності, формувати провідні ключові компетентності: вміння вчитися, комунікативну й здоров'язбережувальну компетентність.

Структура букваря, за Вашуленком, визначається методом К. Ушинського «від звука до букви». Мета — одержання дітьми різних уявлень про форми й навички слухання, говоріння; розвиток мовлення і фонематичного слуху, збагачення словникового запасу, знайомство зі складом, словом, наголосом тощо.

Під час майстер-класу Микола Самійлович проводив порівняння наголошених складів у польській, французькій і кримськотатарській мовах, розкрив принцип побудови букваря, наочно показав, що в добукарний період переважають розвиток зв'язного мовлення, словни-

мови, до складу якого входять буквар, післябуквар, супутник вчителя, зошит з читання, зошит з письма, методичні посібники для вчителя тощо.

Наприкінці майстер-класу завідувач кафедри початкової освіти Р. Девлетов представив чотирьох дисертантів, а сьогодні вже кандидатів педагогічних наук, які захищалися у Вченій раді, головою якої є М. Вашуленко: Е. Анафієву, Л. Асанову, З. Мамутову, Н. Яєву. Вчені-методисти добрим словом помянули Г. Гудзика, а також вилунали ширшу вдячність від імені кримськотатарського народу за підтримку у часи їхнього навчання в аспірантурі та захисту дисертацій.

«Робити добро — моя життєва позиція!» — відповів професор.

За словами завідувача кафедри початкової освіти Р. Девлетова, лекції та майстер-класи провідних учених України проводитимуться щомісяця. У листопаді заплановано зустріч із засновником української арт-педагогіки, кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського О. Деркач.

* * *

ОДНАКОВИ

Замріяно дивилася у небо.
Там падав дощ,
мов гронки винограду.
І ніч мене питає:
«Хто ти? Де ти?»
Вона не знає
смак людської зради.
Так добре просто слухати
і знати:
Весна твоя буває вічним світлом,
За крила вітер зоряний
тримати,
Іти за обрій, усміхатись квітам,
І загубити себе на бездоріжжі,
І не знайти до білого світання.
Усі ми люди. І усі ми грішні.
Але однакові усі
перед коханням.

* * *

Дозволь мені з'явитись
в твоїх снах.
Я обіцяю: буду легше вітру
Тримати твоє серце у руках
І захищатиму його
від злого світу.
Такі звичайні речі: кава, стіл...
І пелюстки троянд
злітали в небо.
Я знаю: ти ніколи не любив
Так, як сьогодні.
Зайвих слів не треба.
Численні спогади
в шляхетній цій душі...
Я оселюсь тут ненадовго,
добре?

ДИТИНИ

Розстелю світанкове намисто.
Пророкую по зорях майбутнє.
Ти — дитина. Твої думи чисті.
В них ще чорні хмари відсутні.
Ти ростеш,
усміхаючись квітам,
І мільйони стежок
звуть за обрій.
Дізнаєшся, як, граючись, жити,
І дорослішаєш від сьогодні.
Будуть сни, сподівання,
пригоди,
Білим цвітом вбереться калина.
Будь дитиною людства
й природи,
І завжди пам'ятай:
ти — Людина!
Ольга ШЕРЕМЕТ,
магістрант початкової освіти

КОЗАКУ МАМАЮ – ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Мамай — це своєрідне втілення українського характеру, образ волелюбності, стійкості та невмирущості народу. Народний герой, котрого чи не споконвіку знають між людьми в Україні, хоча про нього ні казок, ні пісень не складено. Образ козака-бандуриста кожен малює висвітлював по-своєму. Але спільні риси були всім притаманні: молоде обличчя, широко відкриті очі, довгі вуса й «оселедець», багатий одяг. Народні художники малювали Мамаю не в січі з ворогом, не верхи на коні, а в спокійній, споглядальній позі. Композиція картини проста, але глибокого філософського змісту: козак сидить зі схрещеними «по-турецьки» ногами біля дуба (символ сили і міцності роду), з бандурою (символ культури), з лопцюю (символ гордості), поруч кінь баскує (символ волі), а збоку висить шабля, яка підкреслює, що це — воїн. Він — передусім чоловік мирний, якщо, звісно, його не займає, сумовито занурений у свої думи і грає на бандурі, викликаючи асоціації з народними думами. Так його сприймає більшість дослідників.

Чому цей образ називали Мамай? «Ма» — в давній індійській філософії останній склад священного містичного вигуку АУМ (Амь) і означає — розчинення, звільнення. В цьому випадку назва «Козак Мамай» є ознакою людини, що здатна до внутрішньої трансформації, самозаглиблення, перевтілення, переходу на рівень підсвідомості, до містичного єднання з природою, з Богом, із Всесвітом. Звідси — божественне маяння, чи Мамаєння, є виявленням спонукаючої Божої сили. МА (ма-ма) означає ще великий, могутній. Не випадково немовля перше слово говорить «МА-МА». Тобто «моя могутня, велика захисниця, берегиня». А в українській мові, коли слово закінчується на Й, то це ознака чоловічого роду.

На мою думку, найбільш глибоко розкрив цей сакральний, міфологічний образ МАМАЮ волинський вчений, академік Всесвітньої Академії

оригінальних ідей Орест Хмельовський. Він знайшов ключ до зв'язку нашої родової пам'яті з пращурами. Образ МАМАЮ, — вважає вчений, — служить символом незнищенності національного естава, провідником у споконвічну даність національного генетичного коду. Він надав пошукові наукового спрямування, щоб окреслити логіку сакрального бачення.

За його результатами, — усі букви лексеми МАМАЮ є МАТРИЧНИМИ й свідчать про початок начал (буква А — початок азбуки) та про МИСЛЕННЯ людей. Лексема МА є перенем мислення, повторена двічі, уособлює зміст МАМА. Отже, абрєвіатура МАМАЮ не є іменем конкретної людини. Вона озвучує материнську суть інформаційної системи Всесвіту, з якої постала людина, та мислення як таке. МАМАЮ — той, хто поєднує в собі два начала — жіноче й чоловіче. Абрєвіатура також відображає головну роль людського мислення у творенні світу — як МАМАЮ помислить, подумає, так і станеться!

Орест Хмельовський звернувся до предметів культу Трипільської цивілізації. Жіночі фігурки, як і розписи на них, укладені в матрицю з трикутників. Трикутники й лінії в них, таким чином, свідчать про те, що кожне тіло людини має в основі однакову матрицю, створену з елементів трикутника — М і А. Вони й стали знаками-символами української МАТРИЦІ для укладення слова МАМАЮ.

Таким чином, — зробив висновок волинський вчений, — маємо підтвердження взаємозв'язку пози МАМАЮ з Матрицею, Материнською сутністю Всесвіту й діями характерників. Звідси маємо право озвучувати слово МАМАЮ, як втілення образу Вільного Українця, котрий МАЮчись і співаючи, творить життя.

Дивлячись на картину з Мамаєм, ми бачимо, що козак сидить у позі лотоса. Це відображення знакової схеми спряження знаків МАМА — трикутника тулуба і трикутника нижньої частини тулуба, схрещені ноги. Це означає, що в цій позі МАМАЮ

налаштує власну матрицю на взаємодію з матрицею Всесвіту. Тільки так виникають звук, світло й гармонія світобудови.

Оскільки Волинь є краєм козацьким, про що переконливо довів у своїй монографії «Волинь — край козацький» (Луцьк, видавництво «Надтир'я», 2009 р.) почесний професор Волинського національного університету імені Лесі Українки Григорій Гуртовий, а президент Міжнародної федерації бойового гопака Володимир Пилат доповнив у своєму історичному дослідженні, що Волинь не тільки край козацький, а також є прабатьківщиною бойового гопака (див. «Матеріали всеукраїнських науково-практичних конференцій. Науковий збірник. Випуск 36, Луцьк, «Надтир'я», 2010 р., стор. 10-17), то виникла цілком логічна ідея у дирекції Музею історії сільського господарства Волині — скансен: спорудити в експозиції просто неба «Козацький зимівник» пам'ятник Козаку Мамаю — козаку-воїну і захиснику, козаку-характернику і звитязцю. І зголосився на це відповідальне завдання відомий скульптор, заслужений діяч мистецтв України, кавалер ордена князя Володимира 3-го ступеня Володимир Шолудько. З монолітного вапнякового каменю, який йому доставив Музей історії сільського господарства Волині — скансен, через півроку ожив невмирущий образ Козака Мамаю, воїна і характерника.

Одним із перших відгукнувся на цей благородний проект голова Волинської обласної адміністрації Б. П. Клімчук, виділивши із фонду «Рідна Волинь» десятину. Його почин підтримали волинські фермери і господарники, славні нащадки козаків-зимівників. (Всі меценати занесені на Почесну дошку, що вмонтована в пам'ятник).

Добрий початок — це половина справи. Але кінець — справі вінець. І щоб встигнути завершити виготовлення і спорудження пам'ятника до Дня козацтва, дирекції музею довелося докласти чимало зусиль, організаторських хитрощів та настирливості у пошуках коштів і матеріалів, автокранів та механі-

змів. Козацьке плече відразу підставив Волинський отаман, генерал козацтва Петро Олешко. З його допомогою підтягнулися інші побратими, які надавали кошти і механізми, виставили сцену та зробили озвучення.

Це такі, як Володимир Красуля, Віктор Шумський, Андрій Турак, Валерій Кузьмич, Анатолій Никонюк, Олег Вовдюк, Олександр Воробей, Олег Бойко, Олександр Голій та інші. У проведенні благоустрою біля пам'ятника, крім працівників музею, відзначилися молоді козацата МГО «Школа козацького гарту» та вихованці Волинського військового ліцею з підвищеною фізичною підготовкою (П. З. Боснюк).

Цей осінній недільний день 14 жовтня запам'ятався усім, хто прийшов розділити радість урочистого відкриття пам'ятника Козаку Мамаю. Отаман П. Олешко зі сцени розповів присутнім про історію спорудження пам'ятника, про феномен українського козацтва. Скульптор В. Шолудько поділився своїми творчими доробками та розкрив секрети, як втілювати образи у холодний граніт. Під звуки Козацького маршу ініціатори створення пам'ятника скульптор та отаман П. Олешко козацькою шаблею перерізали стрічку. Вдарил гармата козаків Волинського стрілецького братства на чолі з Миколою Черно-тою. З пам'ятника впало біле полотно. Всею красою ожив Козак Мамай поруч з конем, ніби вийшов з глибини віків у XXI століття.

Присів біля Мамаю молодий юнак з бандурою Вадим Лоборчук — студент Луцького коледжу культури і мистецтв, і полилася пісня про козацьку долю, про чорні брови, про козака. Це було ніби символічною естафетою передачі енергії воїна і захисника своєї Батьківщини, яку підхопили вихованці Волинської молодіжної громадської організації «Школа козацького гарту» та представники Рівненської федерації бойового гопака. Під звуки бадьорої пісні на слова В. Кришенка «Гей

ви, козаченьки...» та під оплески глядачів молоді козацата продемонстрували козацьке бойове мистецтво — бойовий гопак, яке відродив із забуття Володимир Пилат, та елементи козацького характерництва. Тріо бандуристів на чолі з Оксаною Козяк та самодіяльний аматорський колектив «Горлиця» (Н. Антонова), який працює під патронатом Музею історії сільського господарства Волині, виконали задушевні і мелодійні українські пісні. Після чапування найсмачнішим козацьким кулішем завершили свято волинські патріоти з концертною програмою гурту «Брати Красулі».

На жаль, Рокинівська ЗОШ І-ІІІ ступенів, у якій навчається понад 300 учнів, повністю проігнорували таку історичну подію, яка відбулася у їхньому селищі, в агромістечку науковців сільськогосподарської дослідної станції. Прикро, що директор школи, історик за фахом, сам не прийшов і жодного вчителя із дітьми не відправив на захід. Мабуть, взяв приклад з Луцької районної ради та райдержадміністрації, які на словах проголошують високі матерії, а на ділі і пальцем не поворухнули для реалізації цього проекту, ні словом, ні ділом. Можливо, тому, що в керівництві тепер представники Партії регіонів?

Проте пам'ятник уже стоїть, і пам'ять відроджується у серцях патріотів Волині.

Олександр СЕРЕДЮК,
доктор філософії, письменник,
член Національної спілки
красназців України, полковник
Українського козацтва, ініціатор
створення пам'ятника
Козаку Мамаю

(Продовження. Поч. у № 38-43)

Все, про що йшлося в доповіді, виявилось настільки вражаючим, що деякі з делегатів, мабуть, з тих партійних керівників, які були причетні до подібних злочинів на місцях, навіть непритомніли від почутого. Та й всі учасники цього найвищого зборища комуністів відчували справжній шок.

У мертвій тиші, яка запанувала з самого початку доповіді, слух Сидора Сидоровича вловив щось схоже на стогін. Поглянув на сусідній ряд і помітив, що один зі слухачів, довготелесий з блискучою лисиною чоловік, яким незвично похилився прямо на сусіда праворуч. Було видно, що в нього запаморочення. Мабуть, не витримав хтось із партійців. Коли йому сусід підтримав голову і дав чогось понюхати, він очуявся. Тоді Трясило і впізнав у ньому секретаря райкому з Черкащини Юренка Степана Даниловича.

Щось подібне до такого стогону почулось і в іншому кінці ряду. Але вся зала мовчала, глибоко вражена сказаним з високої московської трибуни. Це мовчання не порушилось і від кроків двох чоловіків, які з іншого дальнього ряду величезної зали вивели когось. «Мабуть, в медпункт...» — подумалось донеччанину Трясилу.

А Микита Сергійович, додаючи до свого голосу енергійних помахів кулаком, продовжував свій наступ на мертвого колишнього Генерального Секретаря:

— Тільки одноосібні диктаторські вказівки Сталіна довели до таких репресій по Радянському Союзу. Всього було заарештовано 5 мільйонів 481 тисяча чоловік. Масового характеру набули репресії партпрацівників після убивства Кірова... Страхіливими були партійні «чистки», після яких тільки в Україні переважно більшість членів ЦК і Політбюро ЦК КП(б)У і половину всіх комуністів республіки було знищено. Загинули Е. Квірінг, С. Косіор, члени українського уряду М. Скрипник, Ю. Кошубинський, В. Чубар, а також було арештовано 500 літераторів, 150 із яких загинули.

Всі присутні делегати повірили в ширість Микити Сергійовича, коли він сказав:

— Буду з вами відвертим. Мені особисто можуть закинути, а де ж ви, мовляв, були? Чого не випиралась такої репресивної політики? Відповідаю. Бо таке впирання загрожувало смертю нам, республіканським діячам. Адже він був Генеральний. А зараз партія робить правильно, що розказує всю правду про той трагічний час. У країні панувало суцільне беззаконня, люди, а особливо керівники, були налякани, бо кожен міг бути безпричинно заарештований або й знищений без жодного суду чи слідства. Всім, хто докоряє нам, тодішнім керівникам, ми скажемо, що не вистачало у нас мужності. Були помилки у нас. Але ми їх визнаємо і долаємо, прикладом чого є оця моя доповідь, наше зізнання. Тільки того, у кого є мужність визнати свої помилки, можна назвати чесним, тільки таким людям можна цілком довіряти як справжнім патріотам Батьківщини.

Всі учасники з'їзду дуже уважно вислухали доповідь, бурхливими оплесками підтримали доповідача. Прийнятим рішенням була рішуче засуджена широка репресивна практика тоталітарного режиму. Так гостро Двадцятий з'їзд виступив проти масових репресій 1930-1940-х років, чим поклав початок десталінізації.

Сидір Трясило, хоч і дуже важко, але сприймав ту страшну рану всієї радянської країни до свого серця. Він, як і переважна більшість делегатів, розумів, що це справжній злочин лідера Радянського Союзу, цілком усвідомив нелюдську жорстокість Сталіна, який винищив таку велику кількість кадрів вищих рангів. Водночас цей секретар райкому з Донецчини, вслухачись і вдивляючись в теперішнього горластого кремлівця — Першого Секретаря КППС, всією своєю істотою і життєвим досвідом місцевого політика відчув якусь внутрішню дисгармонію. А яким цей новий наш лідер буде? А чи не зазнається, як і попередній? Щось інше потрібно впроваджувати, якусь кардинальну перебудову всієї системи управління нашою державою, а яку?.. Подумавши про себе, прийшло було рішення змотати вудочки, поки не пізно. Але потім з'явилося інше в думці, а може, ще покерувати? Цікаво, що ж воно далі буде?..

СЦЕНА СЬОМА.
СЛОВА — І ФАКТИ

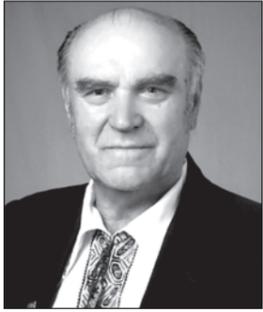
І що ж було далі? Жодних матеріалів про Двадцятий з'їзд не друкували і не розкривали. Тільки чулки, як неслухняні, але корисні черв'яки після весняного дощу, по гнійовій радянській землі розповзались.

Кремлівські керівники надумали правду народові розказати...

Правильність арештів у 1937-1938 роках перевірити... Оно вже з Мордовії дехто повернувся...

Сталіна з ленінського Мавзолею винесли... А новий Вищий Владник розпочав широку діяльність і з обробки цілини, і з вирощування кукурудзи, і навіть з ракетобудування. А в партійному напрямі спочатку не відкривав своїх карт. Теж грав таємно, аж поки йому вдалось вивести з партійного Олімпу Молотова, Кагановича і Маленкова, які заважали його одноосібній владі.

Мабуть, сама система влади при тоталітаризмі, де панує тільки диктат, не може обійтися без такого. Аби зміцнити своє становище серед партійців, обранець їхній повинен тільки заздальгид усунути зі свого шляху тих, хто може його замінити. І сам висуває у подальшій діяльності змушений вдаватися до різної, інколи навіть протилежної тактики, щоби довше протриматись на владному Олімпі. І від обранця тоді

Василь ДЕРГАЧ

ВИРОК ІСТОРІЇ

КІНОСЦЕНАРІЙ ЗА ТРИЛОГІЄЮ «КАРА ІСТОРІЇ»

зумів, що культ особи затискує особистість людини, чим підриває, знижує важливість і наших господарчих перемог. Здається, керівний орган партії, її ЦК, вперше зізнався своєму народові, рядовим членом партії в скоєних раніше гріхах — так оцінювали Двадцятий з'їзд КППС журналісти всього світу.

Але окрилений своїм успіхом Микита Сергійович у практичній своїй діяльності, на жаль, не зумів відійти від колишніх методів управління партією і державою. Його волюнтаризм мало відрізнявся від диктату. Невідповідність вказівок лідера часто не сприяла розумній необхідності, що знижувало рівень життя людей. М. С. Хрущов знищував найменший вияв національної свободи.

Постійно зміцнюючи свою одноосібну владу, новий владар ЦК КППС прибрав зі свого шляху тих, хто міг ще його «підправити», — досвідчених політиків Молотова, Кагановича, Маленкова.

СЦЕНА ВОСЬМА.
ТРЕБА ЙХ СТРИЛЯТИ!

Москва. Кремль. Чутно, як б'ють кремлівські куранти. Хрущов сидить за столом у своєму кабінеті. Входить Голова Комітету держбезпеки Шелепін.

ХРУЩОВ: — Ти що хотів? Нагадавав не раз вам, навчайтесь все вирішувати самі.

ШЕЛЄПІН: — Я знаю це. Та, бачте, на жаль, безпека наша в цих умовах тягне в небезпеку.

ХРУЩОВ: — Безпека... В небезпеку... Крутиш словом. Немає між держав у всьому світі могутніше від нашої Росії. А нам належить перш за все не підсилювати одне одного. Будемо єдині — всі небезпеки як рукою зніме.

ШЕЛЄПІН: — Аби рука була міцна. Наш розум має все передбачати.

ХРУЩОВ: — Ну, що там розум твій зумів надумати. Давай, кажи.

ШЕЛЄПІН: — Отрута, Микито Сергійовичу, пирска з дисидентів. Псувають, падлюки, й нам, і всім підлеглим настрій.

ХРУЩОВ: — Якби лиш тільки нам. Ідеям нашим крила рвуть. А ті націоналісти, діячі з окраїн, закаляні вогні. За кордон тікають. Лякають відокремленням республік. А ти все панькаєшся з ними. Не вмійш бити зброєю, то бий хоч черевиком, зрозумів (усміхнувся якійсь загадці, далі насупив брови)! А ти все: дисиденти... дисиденти... Та ми їх, кузькіна їх мати!.. Ми повинні вже давно про них забути. Треба їх стріляти. Для чого зброю людство винайшло?

ШЕЛЄПІН: — Базіканням газетним боротись з ними вже немає сили. Ростуть по закордонню, як гриби після дощу. Газети свої видають, на мітингах кричать. Один Бандера скільки нам наокаві. Таки пора почати збройний наступ.

ХРУЩОВ: — Відстріл почнеш, то бий прицільно. Щоб менше гавкав про самостійну.

ШЕЛЄПІН: — Так. Саме Бандера й проситься на мушку. Там проти нас створив Спліку справедливих журналістів і Лігу незалежних українців. А тут, на Україні, напло-

див бойовиків і націоналістів. А пише скільки! Ідеологі! Хохлацький Ленін. Став стягом для ОУН. Вже тисячі бандерівцями зуться. Треба з ним кінчати.

ХРУЩОВ: — Кінчай. І скоріше. Якби ж такий лиш він...

ШЕЛЄПІН: — За цим вашим словом я й зайшов.

ХРУЩОВ: — Почув — то не тягни. Придумай спосіб.

ШЕЛЄПІН: — І спосіб є, і виконавець. Готовий. Був у ділі. Уже здійснив теракт отрутою з пістоля.

ХРУЩОВ: — То ваші справи. Будьте обережними, ми ж боремось за мир. Все. (Шелепін покидає кабінет Хрущова).

* * *

Не можуть жити в однім гнізді беркут і голуб. Так не вижила і політика Хрущова з обіцянками гуманізму і фактами таємного знищення патріотичних сил.

Не можна при управлінні державним організаціями, як і в житті людському, керуватись тільки суб'єктивними бажаннями і власними довільними рішеннями, нехтуючи об'єктивними законами історичного розвитку. Такий закон управління в будь-якій економічній системі.

Не дивно, що цей керманіч з його системою швидкого комунізму був зміщений зі своєї всеосяжної владної посади. Таке усунення Найвищого Владника в нашій системі вперше відбулось за життя керманіча і без таємних змов чи перевороту, що можна вважати першим кроком наближення і ра-

дянського суспільства до демократичності.

Це був також своєрідний вирок Історії, присуд колишній радянській репресивно-командній системі з її державним терором. І кара відбулась не прямим грубим знищенням попереднього Першого, а демократичним людським способом.

Отже, поступово одна з найбільших країн Євразії відмовляється від диктату і приймає більш демократичні методи управління суспільством. І, мабуть, так буде завжди, якщо суспільство буде дружити з освітою і людяністю.

СЦЕНА ДЕСЯТА.
ВЛАДНИЙ ТЕРОР — ШЛЯХ ДО ВИБУХУ

Після приїзду додому в один із четвергів, коли в райкомі розглядають кадрові питання, Івана теж викликали. Одразу звернув увагу, що запрошення було письмове. Тоді ж і подумав, що, мабуть, вирішувати будуть його перебування на посаді. Поїхав у Звенигородку. Зайшов до приймальні Першого секретаря, показав запрошення. Секретарка зайшла в кабінет Першого з тим папірцем, за мить повернулася:

— Почекайте, вийдуть люди і зайдете.

Через п'ять хвилин він сидів за довгим лакованим столом. Навпроти двоє. В кріслі зі спинкою, оббитою чорною шкірою, поклавши руки на поручні, сидів Перший. Іван добре знав цього міцно збитого чоловіка. Його завжди суворі очі вимагали від суб'єктивника теж налаштуватися на серйозний тон, спокійна врівноважена мова спрямовувала того, з ким він розмовляв, теж на спокійну бесіду. Збоку від великого стола господаря кабінету сидів ще один чоловік у військовій гімнастерці, з якої трохи довше, ніж треба було б, якимсь негармонійно до всієї його стрункої статури висовувалась шия.

Чомусь зі своїм нестандартним тонким горбатим носом і довгими ногами у жовтих хромових чоботах і з такими ж позолоченими погонами майора на плечах Іванові він здавався якимось нетутешнім малярійним комаром. Обидва уважно подивились на Івана. Потім Перший глянув на запрошення:

— Ми вже вас трохи знаємо, товаришу Добродух. І підприємство ваше знаємо. Але ми не про те. — Івана пропекла думка, що зараз він, мабуть, скаже про його виступ у школі сироварів, де Іван особливо загострював увагу слухачів на злочинах сталіністів і шкоді культу вождя для народної демократії. — Крім основної інженерної і керівної роботи на ТЕЦ, ви зараз захоплюєтесь художньою літературою. Це ж так?

— Так. Я пишу статті і нариси в райгазету, керую навіть літстудією там. Мене підтримав і Омелян Омелянович, щоб надрукувати нарис про незрячого робітника з УТОСу.

Перший при цих словах натиснув якусь кнопку збоку свого стола і запитав:

— І хто ж там у вашій студії? З ким ви там зустрічаєтесь?

Іван назвав Гуцаленку, Горбенку, Лисанчука, Гребенчука, додав ще два дівочих прізвища і сказав:

— Та про них усіх знає Омелян Омелянович. А в нас буває, що й по десять осіб у гурток приходять.

У цей момент до кабінету зайшов третій секретар Кислюк. Перший показав йому на стілець:

— Присядьте біля нас, Омеляне Омеляновичу.

Потім господар кабінету взяв у руки стос аркушів, ще лажали у нього на столі, і поклав перед Іваном:

— Вам відомий цей машинопис?

Іван взяв у руки рукопис своєї поеми «Нескорений духом», приховуючи своє здивування та намагаючись бути спокійним, перегорнув дві сторінки. Йому в руки так раптово потрапив цей перший примірник поеми, який він шукав удома, що він не встиг хоча б якусь мить подумати, що відповіді Першому, як поставитись до такої знахідки. Тому, посилено розмірковуючи, що ж придумати, сказав те, що першим прийшло в голову:

— Та колісь бачив.

— Дивно. А друк наче свіжий.

Іван здвигнув плечима:

— Може, й так.

Аж тепер озвався той довгоший у гімнастерці:

— Може, скажете, робітькорце Добродух, де ви бачили?

Іван мовчав.

— Так-так. Де ви могли бачити такі аркуші? — приєднався до слів гостя й Перший.

Іван мовчав. Знав, що накликає на себе підозру. Але зізнатись, що це його рукопис, він же не міг. Може, виграє час, ще щось вигидає.

Тим часом погортав рукопис, дещо прочитав для себе і Омелян Омелянович:

— Якщо ви, Іване Олександровичу, цей твір десь бачили, то мали б запам'ятати. Це не простий нарис, а віршована поема.

Іван аж здригнувся. Додав і собі:

— Так. Це серйозна річ. Тут ідеться про засудженого зека з ГУЛАГУ. Я це теж пам'ятаю. А от де я читав цю поему, забув. — Він подумав, хай вважать це самвидавком. А що читав, хай посварять чи докір якийсь закинуть. Підпису автора тут немає. Міркуючи так, він навіть трохи заспокоївся.

А Перший навпаки, здається, все більше розпалювався:

— Мене дивує, ви — грамотна людина, знаєте, що по руках ходить чорна намова на наш лад, читаєте це все, а нам про неї мовчите. Так ви, шановний наш письменнику, комусь допомагаєте тільки мізки нашим людям заплутувати.

У Івана майнула думка, чому вони запитали про цей рукопис саме в нього? Може, в них є якісь докази його авторства?

Але військовий позбавив Івана зайвих сумнівів. Він запитав прямише, ніж Перший:

— А якщо ми доведемо, що цей рукопис друкувався вами? — він так сказав і його щочку пересмикнуло.

— Звідки ви взяли, що це мій рукопис, — сказав тихо Іван, вже цілком оволодівши собою. — Перш ніж так говорити, треба довести це.

— Доведемо! — вирвалось у довгошийого. — Ось візьмемо шрифт вашої машинки...

— Не візьмете, — продовжувала рятувати Івана його кмітливість. — У мене немає друкарської машинки.

— А де ви її поділи?

— Вона давно-давно продана, — намагаючись не хвилюватись, відповів Іван нав'язливому кадебешнику і одночасно зав'язав вузлики в своїй пам'яті: відразу ж зателефонувати додому Вірі, хай занесе машинку в гараж. А він потім свою «Олімпію» переховає в інше надійніше місце.

Перший, не приховуючи розчарування, поглянув на свого гостя:

— Виходить, що не так все ясно поки що й органам. — А потім своїм твердим владним голосом запропонував: — Мабуть, всі йдуть до вас, Омеляне Омеляновичу. І розбирайтесь. У мене через двадцять хвилин бюро.

Секретар з ідеології піднявся і теж нагадав про свою зайнятість:

— Ми підемо. Але не надовго. На бюро, Євгене Даниловичу, перше ж питання моє, ідеологічне. Чи знову перенесемо?

— Ні-ні. Досить. Напереносилися. Мені доповіли, що в Стецівській школі вже й дах упав... — Доповідайте на засіданні бюро, а тоді...

Прийшовши з райкому, Іван одразу ж обгорнув старою ковдрою свою друкарську машинку, поклав у ящик і заховав під нарубанними дровами в колишньому курятнику. Туди ж поклав два примірники передрукованої на машинці поеми. А в самого думки весь час не давали спокою: «Та скільки ж будемо отак ховатись? Навч ж потеплішало було, про відлигу говорили, а воно...»

Впевнився робітькорі «письменник» (бач, вже й Перший підколює, мабуть, попрятує з посади) Добродух на власному досвіді: цензури ніхто не відмінив. Навпаки — ще суворіше стежити почали.

(Продовження буде)

ЦЬОГО НЕ МОЖЕ БУТИ.

АЛЕ БУЛО...

Щось подібне цій фразі ледь не зривається з вуст, коли читаєш лист, переданий до редакції відпочиваючими одного з ялтинських санаторіїв. Щоправда, слово «відпочиваючі» тут доречно було б взяти в лапки, бо подібного відпочинку не побажаєш і ворогові. І це на тлі всезагальних піснеспівів про нашу кримську гостинність, проте, як наше санаторно-курортне господарство незабаром має вивести Крим у лідери серед областей України щодо рівня його добробуту.

Цікаво, як би міг прокоментувати описані в листі події наш кримський міністр курортів і туризму Олександр Лів? Чи ніяк, подібно представникам численних владних інстанцій, до яких зверталися наші гості зі Львова та Вінниччини?

Сьогодні вони вже вдома, вже відбули свій кримський «термін покарання» невідомо за що, який замість відпочинку влаштували для них у санаторії. Але тема ця не вичерпана, знаємо, що пишеться відкриті звернення до керівництва держави, готується відповідний судовий позов. І «Кримська світлиця» готова також поборотися за порядок у нашому українському домі, за честь нашого півострова — як провідної оздоровниці України. Ми будемо тримати цю болючу тему на інформаційному контролі, тож слідкуйте за газетою. А поки що з незначними скороченнями наводимо переданого до редакції листа.

Ми, Р. Й. Загайська, М. С. Пастернак, І. М. Глушенко, були на лікуванні в санаторії ім. Чехова в м. Ялта. Були спочатку задоволені нашим перебуванням тут, але через декілька днів (з 08.10.2012 р.) почали відбуватися події, які остаточно зіпсували наше лікування та проживання в цьому санаторії через самосуд, який чинив над нами головний лікар санаторію Олександр Дмитрович Циганій.

А тепер детальніше. При поселенні нам було запропоновано внести по 200 гривень оплати «благоїдного внеску» за поселення в санаторій. Путівки нам видали в лікувальних закладах безкоштовно. Чому ми повинні платити в «благоїдний фонд», нам не зрозуміло. Пояснили, що для розвитку матеріально-технічної бази санаторію. Але все ж, бажаючи отримати необхідне нам лікування (ми всі довго хворіли, дехто після операції, є людина з інвалідністю), ми змушені були внести гроші в касу санаторію.

При вселенні ключі від кімнати були вручені на першому поверсі, в кімнату нас ніхто не провів, і в якому вона стані, ніхто не ознайомив.

Ірина Михайлівна Глушенко прибула 1 жовтня об 11.30, і до 18.00 її не поселяли. Коли вона увійшла до кімнати № 27 в корпусі № 6, то побачила, що вікно та балконні двері відчинені. На вулиці було тепло, і вона, не зачиняючи балкон, лягла

спати. Роксоляна Йосифівна Загайська та Марія Степанівна Пастернак приїхали наступного дня, було тепло, тому відчинені двері та вікна ніхто не зачиняв.

8 жовтня погодні умови різко змінилися, і виникла необхідність зачинити балконні двері, але вони не зачинялися, бо були перекошені. Ми звернулися до медсестри, яка пообіцяла зробити заявку. Та невдовзі привела працівника санаторію, який підважив двері стамескою і таки зачинив, але щось там затріскотіло. Тож ми двері більше не чіпали.

Наступного дня інша медсестра привела двох інших працівників. Один з них ці двері відчинив, а потім став знову зачиняти, вони ще більше затріщали. Закрити їх не змогли. Тоді той, що відчиняв двері, відірвав зі зворотного боку дверей шматок пластику і пішов. Ми думали, що їх почали ремонтувати, а поки що нам порадили їх не чіпати і залишити відчиненими. Було холодно, і ми боялися за своє здоров'я, особливо Марія Степанівна, яка перенесла складну операцію. Але до дверей ми не торкалися.

12 жовтня нас запросили до головного лікаря. В кабінеті нам зачитали акт, про який ми нічого не знали, у якому було написано, що ми поламали двері, були оцінені збитки. Тому ми повинні оплатити вартість дверей, що після 30-відсоткової знижки нам обійдеться у 1880 грн. 71 коп. Тільки після цього головний лікар почав нас розпитувати, як все було. Ми все розповіли. Головний лікар назвав нас «брехливими». «Ви все лживі і все врете, я знав, що ви будете изворачиваться», — почав він нас кричати, погрожувати, залажувати, сказав, що швиденько все тут організує в суді, і суд змусить заплатити в трикратному розмірі, якщо не хочемо по доброду. А ще погрожував написати про нашу поведінку на роботу, аби нам більше ніколи не давали путівки. Ми ще раз спробували пояснити, що до дверей не торкалися. І тоді він заявив, що видворить нас із санаторію за невиконання пункту 2.15 «Правил перебування хворих», де сказано, що на ніч залишати відчиненими квартирки і балконні двері не можна, але ця кімната була нам запропонована саме з відкритими вікнами та дверима! При заселенні нас з цими пунктами не ознайомили. У чому наша провина? Крім цього,

Потерпілі від кримського «відпочинку» Марія Степанівна Пастернак та Роксоляна Йосифівна Загайська на Сімферопольському залізничному вокзалі

працівники санаторію підтвердили, що двері на балкон дійсно були відчиненими завжди, ще до нашого приїзду, бо були перекошені. Тоді головний лікар почав кричати, розмахувати аркушем з правилами і стверджувати, що такі виселити нас згідно з пунктом 2.15, якщо ми не заплатимо грошей за зіпсоване державне майно.

Зазвичай у таких випадках вірять результатам експертизи відповідної комісії. Ми дуже розхвилювалися через таке несправедливе до нас ставлення. Вночі у Ірини Михайлівни від пережитого стався гіпертонічний криз, що зафіксовано в журналі черговою медсестрою. Декілька днів вона приймала ліки, мусила дотримуватися постільного режиму. Ми втратили спокій і сон, а приїхали сюди покращувати здоров'я, лікуватися. Ми були здивовані, як так можна з людьми поводитися, з тими, кому навпаки повинні створити всі умови для відпочинку? Адаже це державна установа і держава заплатила за все: харчування відпочиваючих, лікування, проживання. Сам головний лікар цих дверей не бачив і в нашу кімнату не заходив. Усі люди нам співчували, але, звичайно, допомогти можуть тільки органи влади.

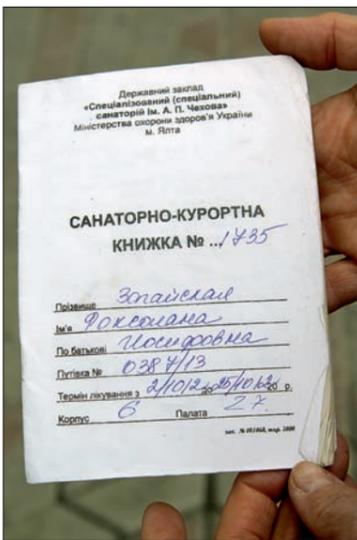
Після консультації з адвокатом ми звернулися до адміністрації санаторію, в прокуратуру (двічі), в МОЗ України (двічі), до мера Ялти, телефонували на «гарячу лінію» Азарову, Могильову, до фонду

Рената Ахметова, зустрічалися з правозахисником, зверталися у ЗМІ, але справа практично не зрушилася з місця.

З понеділка 15 жовтня ми наказом були виселені із санаторію. У нас забрали постільну білизну, перестали годувати в їдальні, відмінили лікування. Це тоді, коли хворим подібного профілю необхідно добре харчуватися. А у середу приїхала викликана адміністрацією міліція з Лівадії, котра мала нас видворити за межі закладу, але після ознайомлення з документами, які ми їм надали із прокуратури (а там нам порадили не покидати санаторію), чемно з нами поводитися, ми написали пояснення і міліціонери повідомили, що насильно виселити нас не будуть. Це дуже здивувало заступника головного лікаря, який сказав міліції, що він викликав її не для того, аби нас захищала. При міліції він потихеньку витягнув наш ключ із дверей і відніс головному лікарю. Навіть міліції не вдалося повернути нам ключа. Головний лікар сказав: «Випхати я їх не могу, то нехай сидять без ключа». Тому ми змушені були чергувати в кімнаті, зачинившись зсередини. Жили як бомжі — без постільної білизни, без харчування. Але вирішили цю справу довести до логічного завершення, тому не покидали санаторію, де творяться подібні безчинства. Працівники їдальні не могли навіть дізнатися в секретарки номера наказу, за яким нас припинили годувати. Невже ще щось подібне може сьогодні відбуватися? Адаже справа не варта таких нервів! Чому замість відпочинку і лікування ми одержали такий стрес, від якого несила оговтатися?! Хто тепер відшкодує наше втрачене здоров'я? А зараз ми захищаємо своє добре ім'я, тримаємося разом, бо одного зламали б відразу...

**Р. Й. ЗАГАЙСЬКА,
М. С. ПАСТЕРНАК,
І. М. ГЛУШЕНКО**

м. Ялта, санаторій ім. Чехова

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

1

1918 р. — «Листопадовий чин» у Львові. Українці взяли владу в місті, невдовзі було проголошено західноукраїнську державу ЗУНР. Це був військовий переворот, організований в ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 року Українською Національною Радою силами Українських січових стрільців у Королівстві Галичини і Волині, коронній землі Австро-Угорської імперії з метою встановлення влади Української Держави (перейменованої згодом на Західноукраїнську народну республіку) на території, на яку вона претендувала. В результаті утворилася держава площею 70 тис. км², що викликало невдоволення сусідньої Польщі, яка розв'язала українсько-польську війну 1918-1919 років для захоплення Галичини.

1927 р. — створено футбольний клуб «Динамо» (Київ).
1939 р. — Верховна Рада СРСР ухвалює закон про включення Західної України до складу СРСР із возз'єднанням її з Українською РСР.
Народився:
1939 р. — Федір Стригун, український режисер, народний артист України.

Помер:

1944 р. — Андрей Шептицький, митрополит Української Греко-Католицької Церкви.

2

Помер:

1985 р. — Володимир Кубійович, український історик, географ, енциклопедист, видавець, громадсько-політичний діяч, організатор видання та головний редактор Енциклопедії українознавства та фундаментальної праці «Географія українських і суміжних земель».

3

День ракетних військ і артилерії.

День інженерних військ.

1937 р. — у Соловечкомому таборі особливого призначення за вироком «трийки» розстріляний Лесь Курбас. У списку «українських буржуазних націоналістів», розстріляних 3 листопада, також Микола Куліш, Матвій Яворський, Володимир Чеховський, Валер'ян Підмогильний, Павло Филипович, Валер'ян Поліщук, Григорій Епик, Мирослав Ірчан, Марко Вороний, Михайло Козо-

О. Берест

ріс, Олекса Слісаренко, Михайло Ялович та інші. Загалом в один день за рішенням несудових органів було страчено понад 100 представників української інтелігенції — цвіту української нації.

1943 р. — почалася Київська наступальна операція радянських військ.

Померли:
1996 р. — в аеропорту Донецька кілери в масках розстріляли народного депутата України, відомого бізнесмена Євгена Щербаня.

1970 р. — Олексій Берест, Герой України, лейтенант Червоної Армії, який встановив разом з М. Єгоровим та М. Кантарією Прапор Перемоги на даху німецького Рейхстагу о 21.50 30 квітня 1945 р. Рятуючи дівчинку, загинув на залізниці.

4

День залізничника України.
1657 р. — Іван Виговський обраний гетьманом українських козаків.

1708 р. — український гетьман Іван Мазепа оголосив Петру I про свій перехід на бік Швеції і рушив на з'єднання з військами шведського короля Карла XII.

1921 р. — розпочався Другий зимовий похід армії УНР під прово-

дом генерал-хорунжого Юрія Тютюнника.

1959 р. — у Севастополі відкрилася діорама «Штурм Сапун-гори».

Народилися:

1888 р. — Михайло Білінський, український військовий діяч, контр-адмірал УНР. Один з організаторів українського морського міністерства, створив перший полк морської піхоти. Організатор та командир Дивізії морської піхоти Директорії УНР (1919-1921).

1891 р. — Петро Панч (справжнє прізвище — Панченко), український письменник групи «Плуг», ВАПЛІТЕ, ВУСПП. Офіцер Армії УНР.

1898 р. — Василь Кучабський (Вука, Яструб, Бой), український військовий діяч, історик, дійсний член НТШ. У 1945 р. заарештований НКВС і розстріляний у Львові.

1910 р. — Семен Ластович-Чулівський, кобзар, майстер, автор фундаментальної праці з історії та виготовлення бандури (не опублікована), репресований. Помер у 1939 році в Мюнхені.

1911 р. — Дмитро Кляківський, полковник УПА, Головний командир УПА.

В. Макух

5
1935 р. — у Києві відкрито регулярний тролейбусний рух.

1953 р. — у Києві відкрито міст Патона.

1968 р. — український правозахисник Василь Макух на знак протесту проти комуністичної тоталітарної системи, колоніального становища України і політики русифікації та агресії СРСР проти Чехословаччини здійснив акт самоспалення на Хрещатику у Києві.

6

1943 р. — війська Першого українського фронту під командуванням генерала Ватутіна штурмом взяли столицю України місто Київ.

Народився:
1811 р. — Маркіян Шашкевич, український письменник, поет, зачинатель нової української літератури в Галичині, священник УГКЦ, культурно-громадський діяч, речник відродження західноукраїнських земель. Очолював «Руську трійцю», ініціатор видання альманаху «Русалка Дністровая» (1837). Виступав за рівні права української і польської мов.

М. Шашкевич

Народилася я, Тамара Степанівна Костецька, 19 серпня 1949 року в селі Заліському Тальнівського району Черкаської області в родині медиків.

Оточена медициною від народження, постійно спостерігаючи за цими людьми у красивих білосніжних халатах, слухаючи їхні розмови на професійні теми, я просто не могла лишатися осторонь найважливішої проблеми в житті людському — здоров'я.

Шкільні роки промайнули в селі Бишів на Київщині. Там почала писати вірші, друкуватися. Після школи працювала кореспондентом газети «Молода гвардія» і водночас навчалася на редакторському відділенні факультету журналістики Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова (Київський вечірній філіал), який закінчила в 1972 році.

Далі — журналістська робота в газетах «Комсомольське знамя», «Вечірній Київ», «Друг читача». Потім працювала декілька років літредактором у Жовтневому палаці культури, редактором у видавничтві дитячої літератури «Веселка», чимало друкувалася у періодичних виданнях.

1969 року вийшла перша збірка віршів «Полювання на зірку», 1975 року — друга збірка «Поклик». Побачивши, як понівечили у видавничтві мою другу збірку, навіть назву нав'язали — як ультиматум, я зрозуміла, що такий літературний шлях не для мене...

Працювала над собою щоденно, писала, проте не видавалася.

1977 року мене прийняли до Спілки письменників.

1991 року у «Веселці» вийшли в моєму перекладі дві повісті чудового російського дитячого письменника Володимира Степаненка під загальною назвою «Замарайко».

Прозу почала писати ще в молоді роки, по республіканському радіо прозвучали кілька моїх оповідань, які так ніде й не друкувалися. Тоді ж захопилася народною та нетрадиційною медициною, почувши якось, як моя мама умовляє хворих, які звергалися до неї за допомогою, не вживати таблеток без особливої потреби, а лікуватися травами, дарами природи, розмаїтими народними засобами.

Згодом я почала навчатися на курсах з різних напрямків народної та нетрадиційної медицини, що діють при Асоціації народної медицини України. Маю міжнародний сертифікат народного цілителя, чим дуже пишаюся, допомагаю хворим. Мрію про той час, коли мої співвітчизники схаменуться і перестануть самі себе знищувати всілякими залежностями...

Видно, дар він має від самого Бога — всі тривоги світу заладнає він... Вороженьків лица світліють, як світлиця, храм любові зводить України син.

Кажуть, у Карпатах ще живуть мольфари, а один з них об'явився у Криму. Пане Кононенко, звідки ваші чари? «Что-то у чого-то не поймаю...» Був же Морозенко, нині — Кононенко звеселеє поміж бід і скрух! У своїй світлиці заживем гарненько, не вдухає український дух! 12.02.2010 р.

Спам* — (англ.) щось несподіване, пропозиція послуг, які не замовлялися

ДО ОДНОГО ЮВІЛЕЮ

Душуся від сміху, безсилію, синію: Живе із живим знається! — у бронзу вбирають Ліну Василівну, а вона не вбирається, а вона опирається, небезпечно зі словом грається...

Старий графоман все з великої літери гонить про неї уклінно: Мудрість, Совість і Честь... — подався ліками!

Хай сміються, хай в'ються по узбіччях судьби! Я ще тільки в Одесі, а ти вже в Алушті, А між нами — лиш море і туман голубий.

Я не можу спинити і не можу догнати, І збагнути не можу: куди ти спішиш? Опадають щоночі сині зорі-троянди,

Як літа облітають на південний спориш. Це ж не ранок, а вечір. Вже закрито всі каси, Треба стишити трохи весняний порив,

Зачекає Полтава, Франківськ і Черкаси, Коли Бог для нас Київ дуже мудро створив! Я з'явилася на Землю у божественне свято: З волі Спаса цвіло все і співало пісні,

І мені не набридло це життя святкувати, Сині ружі небесні, а рожеві земні... Знову сняться дороги, до Європи дороги, Заколисують душу... Навіть думку облиш!

Бо ж літа виростають, як дніпровські пороги, Зачекає хай Лондон, зачекає Париж... 4.07.2004 р.

Панам Сердюкам — Нині і Юрію з любов'ю

Зберемося разом, пройдемось лужком, емоцій пригасимо зливу... Пам'ятаєте красуню Людмилу Глушко і душу її вродливу?..

Тоді я не знала, що час навмання усім!.. над всіма!.. верховодить, що добрі сусіди — найрідніша рідня в житейському хороводі. Там, кажуть, нема того луку й дубів,

і слід задубів на вітрі, там час, не питаючи нас, приборів, нову розгорнув палітру... Хай добре ведеться лісам і полям, і тим рудиківським трасам, і нам, неодмінно здоровиться нам, хоч ми не ладнаємо з часом...

То долі роздолія, перегук лишень розгублених в просторі дзвонів, осипалися дні розмаїттям пісень і цвітом рожевих півоній. Не треба сльози, щоб усе пропекла, і меморіальних дошок. У Рудиках — літо. Безмежжя тепла. В Козинку накрапає дощик... 22.02.2010 р.

ПОЕТИЧНЕ МЕНЮ (майже за І. Котляревським)

На сніданок вірш приготувала... Та коли візьмусь за обід, то здригнеться весь гурманський світ: свинячі вушка і пампушки, паштет, холдець, грибки, вареники, галушки, драглі лимонні накінець! А ще — візьмусь за салати, форшмак і ковбик, дерунці, а швидкоплинні коропці, а вогнедишні голубці...

А як же плов не зготувати — по Азії сердечний шем, та не подати за боршем? Народів дружба — то є сила! Це значить, з куркою жульєн, під соусом індичі крила, кавказьке лобіо, ткемаль, анчоуси й до них маслини і патисони навмання, та італійські макарони... І лиш одне мене спиня: (Італія то Італія, а де ж осина талія?)

А як візьмусь до напоїв — хіба ж не українка я? — настоянки, чаї, настої, вишнівка, спотикач... Моя уява невичерпна — досить! Дієта ця мене розносить, тож, вочевидь, спинюся тут, аби не спивсь домашній люд. 17.01.2005 р.

Тамара КОСТЕЦЬКА

СИНЯ ТРОЯНДА КОСМОСУ

* * * Синя троянда Космосу ронить пелюстки мені, з волі твоєї і голосу, Господи, дні осяйні.

Свіжі світанки вродяться поміж весвітніх обнов, в нас тут любов ще водиться, водиться навіть любов!

Правда, її все меншає, — як же таке осягти? Там, за межею, мешкає святості дух золотий...

В світі жорстокому й грубому поміж самотніх душ ласку й тепло пригубимо синіх космічних руж.

В ніжному світі і теплому всього удосталь е! Добре, що Хтось невидимий щедро усе роздає.

Мужньо в промінні косому тиха розрада цвіте, синя троянда Космосу — зцілення золоте. 7.10.2003 р.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА МАМА

Все спокійно було, тільки віщі котилися сни: Все готово було і в земній, і в космічній апетці. Я забула про вірші, навіщо вони, Коли син в небезпеці?

Він ще мав народитись, за місяць чи півтора, Аж планетою дико струснув бідолашний Чорнобиль... І сказав мені Бог уві сні: — не вмирай, не вмирай! — глянь на рай цей земний, а хіба ж він не до вподоби? —

І мене відключили: від болю, від страху, від сліз, І людей підібрали — найкращих — у білих халатах, Птах з людських очима у сні мені сина приніс, А вже потім, пізніш, народився він в білих палатах...

Диво... Казка та й годі, І хто ж в це повірити смів? І чи треба мені ще якогось інакшого раю? А навколо ж Чорнобиль так тяжко і гірко димів, І народ мій конав, та ще й досі тихенько вмирає...

Все спокійно було, тільки віщі котилися сни, Я не знаю біди — того лиха я не пам'ятаю!.. Боже праведний, вірші, не забудь, мені вірші верни, Я без них не живу на Землі, А лишень відживаю... 5.05.1991 р.

ЛЕНКА

Калишній сусідці-білорусці Стало дихати нелегко, І не дихати несила... В цьому місті, кажуть, Ленко, Є тепер твоя могила. Дід столітній схлипнув тонко: — Отакого час накоїв! ...Як же ти лишила Льоньку? Він не знайде більш такої... Дивна квітка Білорусі,

Над його золотою душею Останній промінчик завис. Ти, сонце, стривай І пробач наш ядерний плач. Такі уже ми безталанні... У цім часовім океані Нам кимось дарована мить і ту не умієм прожити. Вставай! Бо робота не жде! Минулі віки не повірять, Що вже ми, убогі та сірі, не віримо в те, що гряде. Такий в нас упертий заміс — хіба ж виживати нам вперше, із пам'яті розпач зітерши! Хоронять в Чорнобилі ліс... 20.02.1988 р.

БІЛІЙ ДОЛІ ЦВІТ Скільки й пам'ятаю цього свята, Що зветься райдужно — життя, моя мама в медсестринському халаті чийсь-то біль відводить в небуття. Так спокійно, впевнено говорить, Ані суєти, ні метушні. А поглянеш — перед нею ж хворі! Може, лічить хто останні дні... Тут би світоньком перетужити, розчакнути серце на жалі, та наказ холоднокровний: жити! Мусить хтось давати на землі. Довго з себе вражень тих не струшую, Маминих таїн не осягти. — Важче, — каже, — лікувати душу, аніж тіло взяти на бинти. А недавно вечоріло в хаті, День осінній за садок спадав. — Вчора сорок літ минуло, як в халаті я, — мовить мама, — та ніхто і не згадав... Що могла на те я відповісти Так, аби доречно та й у лад? Що її не позабуло місто, Місто на імення Ашхабад, Де ночами в госпітальній зморі йшла зі смертю нерівна гра, хоронила в невимовнім горі пацієнтів юна медсестра. Ешелон дітей голодних. Втома. З фронту — похоронок чорний град. Чи ж пайок свій донесеш додому? Що тобі там сниться, Ашхабад? Сорок літ! Недуги, біль, напасті... Сотні вдячних поглядів услід. Все це, мамо, зветься просто — щастя. Як цвіте халата білий цвіт!.. 8.07.1982 р.

Два синочки негамовні... Нині Київ плаче в скрусі, Завтра плакатиме Гомель... Пам'ятаєш, як співала Ти пісні своєї пущі? А в квартирі все сяло Чистотою невмирущо... Мабуть, в потойбіччі треба Чистоти твоєї й сили, Щоби нам суз'я з неба На Землі ясніш світили... Вийдуть з пущі вранці звірі, Вийдуть квіти кольорові... ..Я у смерть твою не вірю! Залишайсь живою в слові!.. 28.05.2008 р.

Єдиний раз у житті побачила моя матуся-фельдшерця приви́дів: пізньої осені 1944 року «в степу безкраім за Уралом», як писав Тарас Шевченко. — Хто ці люди біля товарника — обдерті, голодні, з малими дітьми, весь час просять хліба і води? — дивувалися усі з військового ешелону, що йшов з Ашхабада на Берлін, на фронт, з підлікованими бійцями радянської армії. — Невже в нашій країні є такі нещасні?... — Це Сталін депортує кримських татар, — чулося у відповідь... Верніться, татари! За вами тут плачуть сади, а ваші угіддя розбито на метри, на друзки... Нам стачить землі на Україні, верніться сюди! А руському серцю в Росії найліпша музика. Моя Україна — простори не обійти, у вас же над морем півострова лагідний клапоть. Нехай же ніколи не мріють ні кобят, ні лапоть свою господарку у край золотий притягти. Що Богом дано — не ладна людина віднять. Верніться додому! Верніться! Я вас закликаю. Немає для вас на планеті дзвінкшого раю, де в душу лилася б осонцена благодать! Гей, Києве древній, чого так зачумлено спиш? І хто там при владі такий уже в'ялий та млявий? (Китайцям — китайське, французам — коханий Париж). А кримським татарам — татарське віддай, златоголавий! Вересень, 2006 р. Коктебель

* * * Україно-ненько, син твій Кононенко українців Криму звеселя! Кризь усі тар-тари йдуть за ним татари і російський спам* доквіл кружля.

Вона не така — наша Ліна. Ювілеї, елеї, сиропи і патока, новизна нафталінних речень. Ця жінка — безмір, потоку пастка, заперечення заперечень... Вже скоро, гляди, медальки забрязкають і орденочки, солодкі слівця батогом виляскують, не ліпляться до ляної сорочки. Ми ж бо маємо найвище звання, Україно, — твої сини і дочки... 20.12.2005 р.

САМОВТІШАННЯ Які б не трапилися зміни у рік дракона чи змії, ми всі — Герої України вже тим, що любимо її... ДЕЩО ПРО ДРУЖБУ НАРОДІВ «Село вигибає...» Марко Черемшина, 1925 р. Український народ і російський народ... Нас веде алкоголь до космічних висот! І деревня й село вигибає... По притулках розбіглись дебілі малі, Як же далі нам жити на рідній землі? — На похмілля ця думка довбає! А про місто й мовчіть! Нетверезо кричить Наше місто по шинках чи пабах... — Ти мене поважаєш? — політик веде... Попідгінню звитяга і «удаль» гуде... — Ми у змія зеленого в лапах! І яких же нам треба іше ворогів? Озовися, хто з досвіта не зачмелів! Над Чорнобилем п'яно хитається атом... Треба денно і ношно молитися нам, Може, дивом очиститься клятий бедлам... А раптом... 4.07.2011 р.

ЕПІЛОГ Знать, не з тими друзив! І не ті підливали у чарку, Аде бачили добре, Що буде небавом капєць. (Був митець як митець...) Душу з хмелю тримав, як вівчарку, Приторговував словом І думку виводив на герць... А доми закопалося сонце раптово у пляшку, П'яна муза вбрикнула — останній жорстокий удар: Залицалась до іншого, для годиться зітхаючи тяжко, І воркуючи ніжно: ось і весь гонорар! 11.05.2007 р.

* * * Сині ружі не руште і рожеві не руште,

«МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО...»

Нагадаємо, що з нагоди 13-річчя кримської дитячої газети «Джерельце» під Шевченковим гаслом «Мені тринадцятий минало...» триває **творчий конкурс серед юних читачів** — школярів Криму і всієї України. Надсилайте на адресу редакції (звичайною або електронною поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** — на будь-які теми, які могли б бути надрукованими в дитячій газеті. Компетентне журі, яке очолює незмінний шеф-редактор «Джерельця» Данило Андрійович Кононенко (на фото), оцінить і відбере кращі творчі доробки, автори яких отримають шанс вибороти суперприз (**розкладний велосипед!**) та інші нагороди.

Крім творчих завдань, будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

- **КОЛИ ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «ДЖЕРЕЛЬЦЯ»?**
- **ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, НАДАВ ДЛЯ ПЕРЕМОЖЦЯ КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ» ГОЛОВНИЙ ПРИЗ — ВЕЛОСИПЕД?**

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

**УВАГА:
КОНКУРС!**

УРОК-ЕКСКАРСІЯ В МИНУЛЕ

Цікаво пройшов у 7 класі урок української літератури на тему: «І. Франко. Історична повість «Захар Беркут».

А запам'ятався він тому, що проходив у комп'ютерному класі з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Урок — віртуальна екскурсія в минулі далекі часи. Нам, учням, такі нестандартні уроки дуже подобаються, і ми з нетерпінням чекаємо наступних. Проводила урок наша вчителька Світлана Миколаївна Мирнюк, яка обізнана з інноваційними технологіями, вміло їх використовує на уроках.

Спочатку моя однокласниця Каміла Фазилова розповіла біографію Івана Яковича Франка. Ми довідалися, що дитячі роки видатного українського письменника пройшли серед чудової карпатської природи, у краю коломийок, шалених танців та таємничих трембіт. Дізналися, як важко було обдарованому хлопцю здобувати освіту у ті далекі часи. За політичні переконання Франка тричі ув'язнювали.

Розповідь учениці супроводжувалася показом слайдів, відеофрагментів, які підготувала вчителька. З них я дізналася, що письменника називають «Великим Камелярем» за його завзятість у боротьбі за справедливість. Франкові належить ряд художніх творів і наукових праць про життя нашого народу в минулому, про бороть-

бу проти іноземних загарбників. Тому наступним етапом уроку було з'ясування історичної основи повісті «Захар Беркут». У ній відображено боротьбу наших предків проти монголо-татарської навали на Карпатську Русь у 1241 році. Як писав сам автор: «Головна основа повісті взята почасти з історії, а почасти з народних переказів. Дійові особи видумані, місцевість описана по можливості вірно».

Цікаво було дізнатися про оборонців рідного краю — тухольців. Село Тухля, про яке пише І. Франко, існує насправді. Воно розташоване в мальовничій, порослій густими лісами, місцевості недалеко від міста Стрий на Львівщині.

Світлана Миколаївна заінтригувала нас показом фрагментів із однойменного фільму, знятого за цим твором на Київській кіностудії імені О. Довженка режисером Л. Осикою. А також ми дізналися, що за цією повістю Б. Лятошинський написав музичну драму «Золотий обрuch».

Після такого уроку хочеться взяти у руки книжку і прочитати цей твір, що я і зробила, коли прийшла додому. Такі уроки викликають інтерес до навчання, спонукають до міркувань і просто зацікавлюють нас.

Карина ТЮРИНА,
учениця 7 класу Нижньогірської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2

Понад сто школярів з Криму і всієї України надіслали до редакції свої дописи на творчий конкурс «Мені тринадцятий минало», які були надруковані в «Джерельці». Публікуємо сьогодні їхні прізвища (якщо когось пропустили — вибачте і виправте нас), щоб показати обширну географію проживання наших юних дописувачів і надихнути усіх інших читачів на останній передфінальний творчий штурм! Ще місяць — до кінця листопада — ми прийматимемо ваші дописи, за якими буде визначена група фіналістів, яка й побореться у грудні (напередодні 20-річчя «Кримської світлиці») за головний приз — велосипед. Отже, шанси потрапити у фінальну групу мають:

Катерина ВЕРНЮК, Одеська ЗОШ № 1; Ірина ГРИШУК, Побужанська ЗОШ, Львівська обл.; Зоряна ГУЛКА, НВК «Петричівська ЗОШ»; Мавіле НУСРЕТОВА, Сонячнодолинська ЗОШ, АР Крим; Катерина РИБАЛКО, Укромнівська ЗОШ, Сімферопольський район; учні із сімферопольського НВК «Школа-ліцей» № 3: Данило СЕРВУЛІ, Едем МЕМЕТОВ, Іван КАЗАКОВ, Кирило СТРЕЛЬНИКОВ, Павло ВАСИЛЬЄВ, Юля КРАВЧЕНКО, Катерина НАЗАРЄЦЬ, Олена ФЕДЯЙ, с. Вільшана Недригалівського району Сумської області; Бекір АБЛАСВ, Нижньогірська ЗОШ № 2; Зарема ФАХРІЄВА, Прудівська ЗОШ Советського району, АР Крим; Ганна МАЛЯРОВА, Земляничівська ЗОШ Білогірського району в Криму; Марія ЛУК'ЯНОВА, Катерина БУРАВКОВА, Прудівська ЗОШ, Советський район; Марія КРИВОШАПКО, школа № 9, м. Ялта; Андрій МАРТИНОВ, СНВК «Лінгвіст», м. Сімферополь; Дар'я СКРИПКА, Джанкопський НВК «Школа-гімназія» № 6; Віка МАХІНА, Ліза МУЛЮКБАЄВА, Славнівська ЗОШ Роздольненського району; Олена ЗАВАЛІЙ, м. Євпаторія; Ярослава ПАВЛІВА, Нижньогірський НВК «Школа-ліцей» № 1; учні Кам'янської загальноосвітньої школи № 1, що на Черкащині: Діма ВЕЛЬКО, Аня ГОРБЕНКО, Анна ТОРГАЛО; учениці Новокропивницької середньої школи, що на Львівщині: Оксана СВИШ, Олеся МІДЯНКА, Ірина ДЗЮРИНЕЦЬ; учениці Сонячнодолинської школи (біля Судака), члени Малої академії літератури і журналістики (МАЛІЖ): Настя ГРЕБЕНЮК, Світлана ПРОСКУРИНА, Анжела ПОГАНЮК; Марія ШЕВЧУК, с. Куропатники на Бережанщині Тернопільської області; Оля ІШКОВА, Славненська ЗОШ Роздольненського району; Марічка БАЗУНОВА, Медіне КУБЛЕВА, Прудівська ЗОШ, Советський район; Олександра ТАБУНЩИКОВА, Навчально-реабілітаційний центр для дітей з порушенням зору; Сергій БАКЛАЖОВ, Емінетотай КУРТАСАНОВА, Настя ГРЕБЕНЮК, Соняч-

нодолинська школа; Настя МАРЧЕНКО, Дінара ІБРАГІМОВА, Нижньогірська ЗОШ № 2; Марія ШКУРО, Михайло ШОЛЬЧЕВ, приватна православна школа «Маріамполь», м. Севастополь; Назарій ПАЦАЛОН, НВК «Топорівська ЗОШ» Буського району Львівської області; Вікторія ДОРОШЕНКО, НВК «Школа-ліцей» № 3, м. Сімферополь; Артем ЗАЙНУЛІН, НВК «Консоль», м. Сімферополь; Лариса ФЕДОРЧУК, Прудівська ЗОШ; учні НВК «Школа-ліцей» № 3: Юлія КРАВЧЕНКО, Андрій ЛЕВЧЕНКО, Андрій ПАНЧЕНКО, Віталій УНИЧЕНКО; Юля ВОВК, Яблунівська ЗОШ І-ІІ ступенів; Вікторія КВІТКО, Христина-Марія ТРОЦИШИН, НВК «Буська ЗОШ-гімназія» при ЛНУ ім. І. Франка; Дарина ЗБРИЦЬКА, Грушівська ЗОШ, м. Судак; З. ГАНЧЕВА, Іллічівська загальноосвітня школа; Андрій ЛУПОВКА, Славнівська ЗОШ Роздольненського району; Єлизавета КУРНИЦЬКА, Вікторія БАБЕНКО, Оля КОЛОСОВА, НВК «Консоль», м. Сімферополь; Мавіле ЕННАНОВА, ЗОШ № 38, м. Сімферополь; Єльвіна АББУЛЛАЄВА, Нижньогірська ЗОШ № 2; Микита ТЕТЕРИН, Ролан НЕМУТЮЛЛАЄВ, Діана ФРОЛКОВА, НВК «Консоль», м. Сімферополь; Ніна ІКРЯННИКОВА, Олена ГУМЕНЮК, Ірина ОСАДЧЕНКО, м. Сімферополь; Августина КАЧАЛОВА, НВК «Лінгвіст», м. Сімферополь; Катерина ІЛЬНИЦЬКА, ЗОШ № 28, м. Житомир; Вітя і Таня СОВИКИ, НВК «Українська школа-гімназія» м. Сімферополя; «НЕВГАМОВНІ» — 5-й загін оздоровчого табору «Сонечко», с. Штормове Сакського району; Єльвіна ЗЕКІР'ЯЄВА, Казанська школа № 143, Росія; Руслан і Жєня ЕМІНОВИ, НВК «Українська школа-гімназія», м. Сімферополь; Дар'я ЛАСКОВА, смт. Красногвардійське, АР Крим; Тетяна ОСТАПЧУК, Ярослава СОКОЛЮК, Азовський НВК Джанкопського району; Богдан ШИМОХІН, СНВК «Лінгвіст», м. Сімферополь; Сашко СЕМЕНОВ, Грушівська ЗОШ; Катя ПОЖАРИЦЬКА, Катя ЗОСІМ, НВК «Українська школа-гімназія», м. Сімферополь; Ганна БАШКАТОВА, Діана КОСТЕНКО, Святослав ЛУКАЩУК, Ольга МИРГОРОДСЬКА, Тетяна РЯБОВА, Дмитро ПОЛОНСЬКИЙ, Настя ЛЕВЧЕНКО, НВК «Школа-ліцей» № 3, м. Сімферополь; Анна, Юлія і Яна ЧЕПУХІНИ, Грушівська ЗОШ, м. Судак; Олена УЛІТІНА, Владислава ЗАЙЦЕВА, Сонячнодолинська ЗОШ, члени МАЛІЖ; 2-Б клас НВК «Українська школа-гімназія» м. Сімферополь; Амалія ТОНОЯН, НВК «Українська школа-гімназія», м. Сімферополь; Христина СТРОГУШ, Дублянська ЗОШ Самбірського району на Львівщині.

«ДЖЕРЕЛЯТА»! ВІДБЕРЕМО НОУТБУК У ДОРОСЛИХ?

На жаль, учасники «дорослого» мовно-літературно-історично-пісенно-комп'ютерного конкурсу «Кримської світлиці», який також наближається до фінішу, виявилися не такими активними, як читачі «Джерельця»: редакція отримала лише з десяток відповідей на конкурсні запитання. (Напевне, у всіх дорослих уже є ноутбуки?)

Тому звертаємося до школярів, прізвища яких ми перерахували вище, і до тих,

хто ще не відважився написати до редакції: давайте відберемо призовий ноутбук у дорослих! Ось він перед вами — головний приз, придбаний завдяки благодійній допомозі, яку надали організаторам інтелектуального змагання підприємець Віталій Осадчий із Севастополя, Василь Стефанюк із Сімферополя (товариство «Україна — Світ») і Громадська організація «Фронт Змін» у Криму. Його треба випирати! І зобри-

ти це не так складно, як може декому здається: дайте відповіді на запитання, які публікуються нижче, і наберіть якнайбільше призових балів. Десять найактивніших учасників, хто цих балів набере найбільше, візьмуть участь у фінальній грі, де й вирішиться доля ноутбука та інших призів.

Тож увага — **перше запитання**: хто зображений на цьому фото (*праворуч*) і яке відношення має до нашого фірмового «світличного» турніру? (*3 бали за вичерпну відповідь*)

Друге запитання — пісенне. У 2009 році «Кримська світлиця» триумфально провела

Перше запитання

повіді співпаде з «народним» варіантом — стільки й балів заробите.

Третє запитання — пісенно-фотографічне. Кілька років тому наш читач Микола Йосипович Москаленко опублікував у «Світлиці» спогади про свою «неформальну» зустріч з відомим українським співаком, що й зафіксовано на фото (*унизу*). Впізнайте, хто цей співак і де він на фото — праворуч чи ліворуч? (*3 бали за повну відповідь*)

Поспішіть — відповіді приймемо до кінця листопада!

Третє запитання

Четверте запитання (5 балів за точну відповідь).

З афіші якої культурної установи Львова, Криму, Києва чи Донецька (а може, і самої Москви) списано цей репертуар? (Рік 2012-й!)

- 26.02 19:00 Концерт Сергія Пенкіна
- 01.03 19:00 Елена Ваєнга
- 03.03 19:00 Концерт «Єдинственная»
- 05.03 19:00 Лариса Доліна
- 06.03 19:00 Ріко Санчез
- 08.03 19:00 Деміс Руссос
- 09.03 19:00 Стас Михайлов
- 15.03 19:00 Стас Михайлов
- 16.03 19:00 25-річчя дитячого нар. худ. колективу спортивно-танцювального ансамблю «Гульс»
- 17.03 19:00 Стас Михайлов
- 20.03 19:00 Концерт, присвячений до дня 1 квітня
- 21.03 19:00 Московський державний академічний театр танца «Гель»
- 22.03 19:00 Алессандро Сафіна
- 25.03 19:00 Вітас
- 27.03 19:00 Ізраїльський балет «Панова»
- 28.03 19:00 Концерт Ірини Алегрової
- 29.03 19:00 Концерт Ірини Алегрової
- 31.03 19:00 Японські барабанщики

Роман ІВАНІЧУК

«ХОДИТЬ ОСІНЬ У ЛУЗІ»

25 жовтня. Заспокійлива пора року, заколисування землі до сну, останній спалах живої природи, загнаної часом до межі небуття, — осінь.

У стані передсмертного розпачу вибухає вона найнесподіванішими барвами, ніби прагне в одному менті пригадати світові, якою була її врода протягом весни і літа — розтрачена на сотні днів. Ця дивовижна краса, скупчена у фокусі згоряння, схожа на видіння спотуженого людського мозку в останню життєву мить, коли перед згасаючими очима проминає в картинах усе, що було наймиліше серцю — в одній секунді.

Ой не крийся, природо, не крийся, що ти в тузі за літом, у тузі... Ми весени так схожі хоч крапельку на образ Божий... Вже осінь, і не повернеться кохання, вже осінь — як сумно на душі мені...

Роздуми, сповіді, осмислення життя, зласкавленість душі. Заходжу в осінній Винниківський ліс, як у свої літа. Мені назустріч ідуть безладною ордою сивостволи буки, з їх гурту вихоплюються найрівніші, мов пасхальні свічі, стовбури, байдуже обминають, посипаючи мою голову брунатним листям, й догоряють вгорі рудим полум'ям. Проміж їхні крони протискаються вверх лапатолисті клени, всмоктують у себе останнє тепло здріблого сонця й палакотять під синім плесом неба, мов степовий вогонь на вітрах; чохнуть у смутку модрини, струшують із себе чатиння, встеляють ним землю у прикорінках, щоб затримати до останніх хвилин дрібку тепла.

Проте намарно: повітря шомити все більше студеніє, змовкає ліс, лиш де-не-де обізветься в його тихих глибинах забута пташка — як спомин літа. Зате невтомні дятли, готуючи бучину до зими, торохтять повсюдно, немов із кулеметів партизани, обстукують стовбури, виймають з-під кори довгими, мов змійки, язичками, підступні личинки, які заповзялися сточити дерева під час зимового змертвіння... Білочка заповзала бігають по гілках, несучи в мордочках буковий жир до своїх сховків; чмихає обтиканий листям їжак, шукаючи найзручнішого місця для зимового барлога, притьмом знаходить домівку в модриновому м'якому чатинні, і вже його не видно, вже сховався. Ліс покійно нишкне, щохвилини все більше оголюється, прозорішає, а здала вже чути зловісне каркання ворон, як смертний вирок життя.

Із світлою печалю в душі заглиблююся в пушу, спинаюся силами вгору, аби і собі допасти до сонця, що вже попеліє за рідким рядном перистих хмар; крізь просвіти між деревами все чіткіше проступає масивна голова Чортової скали, і мною оволодіває невтримне бажання зіп'ятися на неї, щоб іще раз, поки безлісний схил гори не вкрився білою габою й не засльозив очі сліпучою прірвою лижні, глянути на доволішній світ і востаннє увітрати в свою пам'ять його живу красу.

І вже я стою на гранітному бовдурі й поглинаю зором далекий обрій, проколений золотими хрестами львівських церков і готичними шпильми костелів, і сині озерця на Знесінні, й глибокі видоліни, закожені жухлою отавою, а он внизу струменить ярм біла бинда потічка, і я тішуся, що до них у свою пору ще вернеться весна, а молодість, а молодість... — і щемить моє серце з жалю за весняними вітрами й за своєю юністю, що була немов буря із громом, що була немов ніч на Купала — ще ж так недавно була моя весна!

Ще так недавно була весна, і я заходив у пробуджену природу, немов у чисті води, пойнятий схожим на плотське бажанням, що непомітно закралося в душу, — відкрити для себе щось несподіване

й не знане досі; що б то мало бути і що то за жага?

Може, приніс її перший повів весняного леготу або ж розбудилася вона від сторопіння перед зеленим мевом розбрунькованої бучини; а може, скрадливе дзукотіння бджіл над лісовим первоцвітом створило для мене мелодію, що рознеслася раптом у всі боки безмежного етеру в пошуках слів, які б тій мелодії найкраще пасували? Або ж то пара білокрилих метеликів, які вилетіли напровесні в шлюбний політ і зникли у високості безколірного неба, залишили мені образ мрії, схожої на передчуття першого кохання? А може, стривожило мене вперте кукання зозулі, і я, забобонно рахуючи удари лісового дзиґаря, втямкував, що час летить нестримно і так небагато відлено його мені — через коротке літо до осені, яка ось нині запанувала в моєму світі й скрадливо постукала у ворота? Яка ж то врешті спонукла втлюшилася в мою свідомість таємничий потяг до створення власної мелодії, схожої на весняну так, як гуцульська сюїта професійного композитора — на космаську коломиїку?

Що ж бо то сталося на моїй весні, звідки пролунав поклик моєї невідступної долі, і я, забувши про все на світі, помчав у літо стежками пошуків нереального, проте відчутно зримого життя, яке гарячково реалізував потім у книгах, і ніщо не могло зупинити мене в бігу на голос всепереможного гону, як того рогача, що мчить крізь хаші на рев оленіць: незважаючи на небезпеки перед невдачами і невмінням, я похапливо збирав протягом своєї весни і всього літа слова й думки, немов скнара розсіпані перли, поки не став цілком підвладний тій солодкій і тривожній силі, яка називається творчістю.

Чи це сталося тут, у Винниківському лісі, прошибленому першими повіями весни, просякломому запахом липких біло-зелених листочків, що сміливо розірвали коричневі кожухи бруньок, духом рясту й рожевих медунок, прілістю торішнього листя, покликком зозуль, — не знаю... Коли-то вперше я відчув радість творення й промовив натхненно: «Весно, що за чудо ти твориш в моїй груді? Весно, ти мучиш мене...»

А було це такі навесні. ...Стою нині на вершині своєї скали й з утішним сумом споглядаю, як осінь заколисує землю до сну. Безгоміння і сум.

Безгоміння і сон... Тільки зірка упала. Ой там зірка десь впала, як згадка, Засміялося серце у тузі! Плачуть знову сичі...

О, ридай же, сріблій: Ходить осінь у лузі.

(Павло Тичина)
(З книги «Щоденний щоденник»).

Ліна КОСТЕНКО

Пробачте, осінь, я вас не впущу,
У вас мороз на скронях.
Не барабаньте пальцями дощу
вночі по підвіконнях.

Я краще ось пораджу
вам —
вдягніть пурпурні шати.
Бо вже пливе
Левіафан,
І треба поспішати.

Осінній день, осінній день,
осінній!
О синій день, о синій день,
о синій!
Осанна осені, о сум!
Осанна.

Невже це осінь, осінь, о! —
та сама.
Останні айстри горілиць
зайшлися боєм.
Ген килим, витканий
із пtiць,
летить над полем.
Багдадський злодій
літо вкрав,
багдадський злодій.

І плаче коник серед трав —
нема мелодій.

Ті журавлі, і їх прощальні
сурми...

Тих відлітань сюїта
голуба...

Натягне дощ
свої осінні струни,
Торкне ті струни
пальчиком верба.

Сумна арфістка —
рученьки вербові! —
По самі плечі
вкютана в туман.
Зіграй мені мелодію любові,
Ту, без якої холодно словам.

Зіграй мені осінній
плач калини.
Зіграй усе, що я тебе
прошу.

Я не скрипковий ключ,
а журавлиний
Тобі над полем
в небі напишу.

Самі на себе дивляться ліси,
Розгублені од власної краси.
Немов прийшов
незримий Левітан —

То там торкнув їх
пензликом, то там.

Осінній вітер одгуляв,
затих.

Стоїть берізонька —
як в іскрах золотих.

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

В ясновельможному тумані,
Де під березою бугор,
При всій-усій своїй осанні
Коронувався мухомор.

І стала глибша і свіжіша
Качачо-гусяча ріка,
Ожина стала ще ожіша,
Горіх, так той
Свого горішша
Вже ж натрусив —
Земля в дірках!

І раптом запалахотіли
Раптовим золотом гаї.
Заоглядалися, понімили,
Мов не тутешні, не свої,
Бо в золотій жовтневій ранні,
Де під березою бугор,
В ясновельможному тумані
Коронувався мухомор!

Любов ПРОЦЬ

Осінній жаль...
Дністер зимніє водами.
А диму, видно, добре
припекло,
Коли вже він —
городами, городами —
Тікає плазом з берега в село.

Час пташині гніздо полишати —
Набрязка тривоого мить.
Під веселим копитцем дошати
Стежка в поле осіннє біжить.

Скоро серце зажура поколе,
Бо тумани й дощі наповзуть,
І поживклим рукавичком поле
Витре першу осінню слюзу.

Я дочекалась — осінь золота!
У золотих словах стоять дерева,
Їх музика така... така...
Що де вам!
Від неї теплі душі і уста.

Від неї день дощем не моросить,
І йде печаль — висока і пречиста...
Дарує світ калинові намиста
З краплинами примерзлої роси.
Душа, немовби чорного kota,
Боїться й спогаду про дощ...
Не треба,
Нехай той дощ обходить без неба,
Допоки в світі — осінь золота.

Ольга ЯВОРСЬКА

ЖОВТЕНЬ
У змовклим лісі пахне осінь,
Ронить сумно жовтий лист,
І летять в синій млі
У світи журавлі
На тривогу коханий землі.

Всохлі трави, голі крони...
Мріє небо, гіркне день...
І на наші літа,
Як печаль золота,
Пурпурова краса обліта.

Тихим полем носить вітер
Павутинки на крилі.
Загубились у млі
Наших мрій журавлі,
Впавши сріблом на коси землі.

Світлана

АНТОНІШИН

ЕСТАМП
КЛЕНОВОГО ЛИСТКА
Зупинивсь на мокрому порозі,
В курточці, що знала й кращі дні.
Вересень лакованої підлозі
Впав листочком до паркетних ніг.

«Вибач. Знову осінь...
Я невчасно?»
Усмінулась. Підняла листок.
...Ось і дочекалась квітка щастя —
Доцвіла до жовтих пелюсток.

Догоріла. Перегірклим медом
Згасла на долонях свічника.
...Що ж, заходь.
Будь довгожданим небом.
Не вагайся. Ось моя рука.

Та нічого, що слюза.
Нічого...
Знаю, в нас бували й кращі дні.
...Охнула лакована підлога —
Впала зірка до паркетних ніг...

Петро ПЕРЕБИЙНІС

У високій просині пливе
Павутинка бабиного літа.
Посивіло небо світове,
А мені не хочеться світити.

Листопадом стеляться літа,
І стоїть калина біля дому.
Наді мною осінь проліта
На коні багряно-золотому.

Поспішають вільні журавлі,
А мені не хочеться спішити.
До моєї теплої землі
Небо літом бабиним пришите.

Данило КОНОНЕНКО

Вже дні стоять прозорі, як вода,
Вже картоплі копають світло-руси,
І листя никне, і гелгочуть гуси,
І сонця миска котиться біда.

Ще врунтіша отава молода,
Та вже калина червоніє в лузі,
І глибша просинь на небеснім пружі,
А в серце сум стооко загляда.

О, золота печаль німих садів,
І ватра айстр, і дивний запах глею.
Як дні летять!
Вже скоро над землею

Зима розвіша полотно снігів.
Та осінь буде піснею моєю
До благовісту молодих громів.

День осінній на павутині
Понад ріллями проліта.
Небеса, ніби айстри сині,
А топольська — золота.

А тополя, неначеб свічка,
У промінні стоїть тремка.
Лезом точеним біля річки
Передзвонює осока.

Опадає горіх волосський,
Пахне яблуками з долин.
Відлітає в турне заморське
Журавлів традиційний клин.

Василь МАРСЮК

ОСІННІЙ ЕТЮД
Хтось малює вже світ не багряним,
А графітним простим олівцем.
Опустились на землю тумани
І Дніпро вже налився свинцем.

Лиш церков золотисті бані
Нам про літні нагадують дні,
Та й вони у густому тумані
Карасями жовтіють на дні.

Микола ЛУКІВ

Тиха осіння пора,
Лагідна, сонячна днина.
Чайка над плесом Дніпра,
В небі печаль журавлина.

В мирній задумі гора,
Далі імлюю повіті.
Банями церква стара
Молиться Богу в блакиті.

Плинуть роки і віки,
Все за водою спливає.
Вічного справді-таки
В світі нічого немає.

Сходять і гаснуть зірки,
Світло пiтьма пожирає.
Але ростуть колоски,
Й мати дитя колихає.

І через тисячі літ,
Дні будуть світлі й погожі,
Й люди, що з'являться в світ,
Чимось на нас будуть схожі.

Галина ЛИТОВЧЕНКО

Невпинна осінь недаремно
Свою сповільнює ходу, —
То розцвітають хризантеми
У ботанічному саду.

Мов елегантні іноземки,
Піднявши гордо пелюстки,
Танцюють парами фламенко
Багрянні осені квітки.

То тут, то там пірнають стрімко
В літове марево густе
Закучерявлені голівки
У граціознім фуєте.

Через таке барвисте поле
У гурті сонячних квіток,
Зробивши жовто-біле коло,
Ромашки повели танок.

П'яного випити нектару
Злетілись бджоли на банкет,
Бо зірве вітер незабаром
Останній осені букет.

Валентина НЕГОДА

ОСІННЄ
Запахли пряно сизі полини
І степ від втоми затуляє очі.
Ляга за обрій сонце вдалині,
Трудяга коник тихо десь сюркоче.
Паші жаром зморена земля
І хмільно пахне Perezірілим житом.
Чорніє масно зорана рілля,
Схилився місяць

келихом надпитим.
Ще пахнуть пряно сизі полини,
Та осінь золото у дерева вплітає,
Бринять в лелечих крилах

дві струни:
Журба і смуток.
Дві сестри печалі.

Федір СТЕПАНОВ

Чи осінь хто з весною переплутав,
Чи просто запізналися дощі?..
Мов з мезозою яшірка-приблуда
Шугнула прудко в зарості кушів.
Ще манить ліс зеленим

шумовинням,
А сонце літо бабине снує.
Та журавлів протяжливе квиління
Вже осінь наворачтає на своє.

Люстерко озера
зголублено блищить,
У видолінку — скупілі багряна,
Як латка пурпуру,

як незагойна рана,
На золоті лісів ярі, аж ячить.
Та осінь наступає,
як неблаганна мить.

Михаил
ЛУКИНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

(Продовження. Поч. у № 31-43)

«Очень важно здесь подчеркнуть, — отмечал в своей книге, написанной в 1943 г., Ю. Бойко (1992. — С. 40-41), — что ПЕРЕДКИ НЫНЕШНИХ МОСКВИНОВ НИ В МАЛЕЙШЕЙ СТЕПЕНИ НЕ БЫЛИ СОТВОРЦАМИ КУЛЬТУРЫ И ЦИВИЛИЗАЦИИ КИЕВСКОЙ РУСИ — это исключительно история Украины», поскольку, как подчеркивает В. Новодворская (1993), «на Севере выковывался другой национальный характер», отличный от русского. И добавляет: «темный, как чаща леса, гармоничный, как бурелом, коварный, как полесские зеленые болота, дружелюбный, как у филина».

«Не имея собственных культурных и государственно-созидательных традиций, — пишет Ю. Бойко (там же), — москвичи перенимали их от нас, из Украины. Так переняты были наши книги, наши поэтические легенды (см. мнение В. Белинского, В. Пассека, других российских историков относительно неоспоримой «украинскости» «Слова о полку Игореве», русских былин¹, сказок и т. п. — М. Л.), целый ряд особенностей нашей материальной культуры. Доходило до того, что перенимаются даже названия наших городов (Владимир, Галич и тому подобное). Москвичам казалось, что ежель они позаимствуют от Украины внешний вид ее культуры, то это поднимет их молодую государственность на уровень могущества Киевской Руси. Поэтому во Владимире Суздальском появляются Золотые Ворота, река Лыбедь и т. п.»

Известно, что на момент «воссоединения»² Украины и России это были и две абсолютно разные страны, более того, как убедительно доказывает Л. Зализняк (Нариси., 1994. — С. 226), «Украина и Россия исторически принадлежали к разным типам цивилизации. Если Украина своей судьбой со времен Киевской Руси до конца XVIII ст. была неразрывно связана с Европой, то Россия развивалась как деспотия восточного типа». Это же подчеркивал и М. Драгоманов (1841-1895) (1937. — С. 70): «...наибольшая часть национальных отличий Украины от Московии объясняется тем, что Украина до XVIII в. была больше связана с Западной Европой, и хоть с отставанием (благодаря татарам), но все же шла вместе с Западной Европой в общественном и культурном процессе». В настоящее время, отмечал известный диаспорный исследователь истории Украины Иван Лисяк-Рудницкий (1994. — С. 2), «большинство историков согласно с тем, что Московию-Россию XIV-XVII веков не следует считать европейской по своей сути страной. Общеизвестно, что «европеизация»... России наступила только в результате реформ Петра I. Но даже многие русские мыслители считали эту европеизацию проблематичной». В частности, и Г. Федотов отмечал то, что татарская стихия «изнутри» завладела душой Московии, «проникала в плоть и кровь», и именно из-за этого ее душа, «как в давние времена... открыта Востоку», то есть обращена в Азию.

И не только мыслители. Так, в разговоре с маркизом де Кюстином российский дипломат князь П. Козловский прямо называл россиян «азиатским народом», которому «не хватает рыцарского, а католического влияния» (Кюстин., 1989)³. А вот как напишет об этом 70-ю годами позже В. Ключевский (Литературные., 1991. — С. 442): «У нас нет ничего настоящего, а все суррогаты, подобие, пародии: quasi-министры, quasi-просвещение, quasi-общество, quasi-конституция, и вся наша жизнь есть только quasi una fantasia». Это и не удивительно, ибо, как справедливо подметил прославленный автор доминирующей в настоящее время «цивилизационной» концепции исторического развития человечества А. Тойнби (1995, ч. 2. — С. 163), «очень тонким слоем западной культуры покрыл Петр I Россию».

Некоторые современные авторы даже в московских изданиях вообще отказывают россиянам в принадлежности к славянам (Коваленко В. Имперский., 1992): «Помилуй, Бог, да какие же русские славяне? Это только так говорится для красного словца. Славяне — это Европа. А самые умные головы (европейцы) утверждают, что хотя и не полностью Азия, но и не Европа (обосновано последнее утверждение посвящена и значительная часть известного труда

М. Данилевского «Россия и Европа», изданного в 1869 г. — М. Л.). Даже такие русские «патриоты», наиболее смысленные, как В. Кожин, и те заявляют: «Я вообще не думаю, что русский народ есть по своей внутренней сути собственно «славянским». Даже с точки зрения антропологической в нем очень мало славянского, не говоря уже об исторической судьбе». Нет, разговаривать на языке славянской группы — еще не значит быть по духу славянином. Он и римский папа (Иван-Павел II — М. Л.) по-русски разговаривает почти без акцента: в Сибири выучился. Все дело в том, какая программа записана в кору головного мозга»⁴.

Но какими бы ни были россияне (разные жители Украины оценивают их по-разному, иногда — противоположно), они навсегда останутся нашими близкими, — а, учитывая длительное время общего проживания в имперской «коммуналке», — ближайшими соседями. Бесспорно, с соседями надо жить в мире и согласии. Однако хватит уже полагаться на это мифическое «братство» и связанные с ним неосуществимые надежды (это убедительно подтвердили горькие последствия более чем трехсотлетнего «братского» порабощения Украины). Цивилизованное мировое содружество, не слишком проникаясь выяснением наличия родственных уз или их отсутствия, давно уже кладет в основу своих отношений обоюдную выгоду при взаимном уважении. И это, как неоспоримо свидетельствует история, значительно надежнее, чем самые искренние уверения в «братских» чувствах, ибо, как справедливо отмечает известный историк и политолог Алексей Арбатов (1999. — С. 141), «именно «братские» отношения бываю наиболее сложными, а кровные узы легче всего перерастают в кровавые конфликты...»

¹ На «русских» былинах киевского периода тоже строят «политику». Упомянутый М. Погодин, исходя из того, что, мол, былины киевского цикла «поются у нас повсеместно — в Архангельске и Владимире, Костроме и Сибири», но не в Малороссии, пришел к заключению, что в Кивее издавна проживало «великороссийское племя». Вот как этот псевдопарадокс объяснил в знаменитом «Курсе русской истории» В. Ключевский (1904. — С. 355): «Известно, что цикл былин о могучих богатырях Владимирских времен сложился на Юге; но теперь их там не помнят... Там их место заняли казачьи думы, которые воспевают подвиги казаков в борьбе с яхтами, татарами и турками». Последователи Погодина и ныне поднимают «на щит» покрытые плесенью «аргументы», невзирая на их очевидную абсурдность. В самом деле, никакие великороссы во «Владимирово время» еще не было и в помине, а для населявших северо-восточные пределы будущей России племен воспетые в былинах события были не только чужды, но и неизвестны. Их, как и веру, письменность, язык и другие составляющие своей культуры, принесли и навязали автохтонным жителям этих мест переселенцы из Русской земли, занявшие главенствующее положение в новообразуемом на основе угрофинского субстрата «великорусском племени».

² Очень важное уточнение, т. к. за время более чем трехсотлетнего пребывания Украины в положении «братской» колонии проведение метрополий жесткой ассимиляторской антиукраинской политики: запрещение всего национального, в частности, образования и культуры, физическое уничтожение национальной элиты, голодоморы, массовые депортации, переселение, — по выражению В. Коваленко (см. п. 4.7), «тщательным образом спланированное Кремлем, — на «высвобожденные» таким образом места россиян, варварское выкачивание интеллектуальных и материальных ресурсов привело к значительному искажению этнокультурного «портрета» украинского этноса. Горько сознавать, но в результате целенаправленного ассимиляторского перемешивания подневольных «братских» народов с целью уничтожения национальных отличий и получения, по выражению академика-генетика В. Войтенко (1996. — С. 8), «денационализированной «быкомордой мясомассы», пригодной разве что для того, чтобы привычно выстроиться по команде «смирно», эта разница к настоящему времени существенно нивелирована — «не тот теперь Миргород, Хорол-речка — не та...».

³ Кстати, такая характерная для российской деревни община — «обязательность общинности» для великороссов подчеркивал еще известный российский историк Н. Костомаров (1817-1885) — «сама была частью деспотичной системы», отмечает Л. Зализняк. Именно она «обеспечивала эффективную эксплуатацию крестьянства государством», а после отмены крепостничества в 1861 г. «способствовала сохранению российского самодержавия в его азиатских формах, мешая приватизации земли и распространению капиталистических отношений на селе». Вполне закономерно, что в советской России духовными потомками российской общины, этой крайне необходимой для новой формы деспотии институции, стали насильственно созданные государством колхозы.

⁴ Знаменитая книга французского путешественника «Россия в 1839 году», написанная во время посещения России и изданная в Париже через четыре года после возвращения, имела ошеломляющий успех в Европе, где переиздавалась многократно на разных языках. Совсем другой была реакция на нее в России: она возмутила не только царя Николая I, который «обласкал» маркиза во время его визита, и царедворцев, но и многих верноподанных представителей российской интеллигенции. Последние выступили против нее с целым рядом срочно опубликованных «рефутаций» (опровержений). Немногим хватило смелости и достоинства, чтобы отнестись к книге объективно — как, например, Александр Герцен (1966. — С. 195-196), признавший ее умной и значительной работой, которая, хотя и

К ВОПРОСУ О «ТРЕТЬЕМ РИМЕ» — чем оказалась «Шапка Мономаха». Большинство сходится на том, что автор идеи — игумен псковского Елеазарового монастыря Филотей, «писавший в 1520-1630 гг.» (Пашуто, 1982. — С. 61). Эта теория, отмечает известный российский историк Н. Чаев, «приобретает в XVI ст. важнейшее значение в области внутренней политики Московского правительств... будучи направленной на обработку сознания московского общества. В результате общество внутренние и внешние события в тогдашнем государстве начинает рассматривать исключительно с точек зрения, навязанных московскими идеологами. В основе этих взглядов — нерушимое утверждение, что Москва — это «богохранимый, применительный царственный град», третий Рим, благочестием цветущий, единственное, учитываемая это, место во всей «подсолнечной» (цит. по: Оглоблин, 1951. — С. 6-10). Постепенно идея «Третьего Рима» становится национальной теорией не только Московского государства, но и Московской церкви, поэтому вскоре, благодаря непрерывной идеологической обработке, ее полностью разделяли и широкие слои московского люда. А впоследствии не просто разделяли, а уже искренне поверили в свою «избранность», в то, что, по изречению А. Тойнби (1995, ч. 2. — С. 146-147), «мантя Константинополя — «Второго Рима» — упала на плечи России». Именно в этой вере вырастали (и уютно чувствовали себя) новые поколения москвитов, не слишком проникаясь тем, насколько все это отвечает действительности, ведь вера, как известно, в аргументации не нуждается.

Но почти всегда находились в России — пусть и одиночные — незаурядные личности, которые осмеливались выступать против шовинистических стереотипов, овладевших — с подачи правящей верхушки — широкими слоями общества. Вот как резко выступил против идеи «богоизбранности» великороссов, которая действительно стала национальной «теорией» россиян, выдающийся российский философ и богослов XIX ст. В. Соловьев (Идолы... — С. 362): «Провозгласили себя народом святым («русскому народу, как древнему Израилю, вверены слова Божьи. Он — выразитель и хранитель истинного христианства. У него истинное богознание, у него вера истинная, у него сама истина», — приводит Владимир Сергеевич выступление одного из «наших уважаемых пастырей церк-

ви». — М. Л.), богоизбранным и богоносным, а потом во имя всего этого начали проповедовать (к счастью, не слишком успешно) такую политику, которая не только святым и богоносцам, но и обычным смертным никакой чести не делает».

Мысль о том, как «облагородить» свою родословную, замешанную преимущественно на угро-финской и татарской крови, иссушила мозг не одному московскому князю. Поэтому и хватились то за т. наз. «шапку Мономаха», то за двуглавое византийское чудовище, то добавляли «голубой» (со временем — все больше) крови европейских монархов. Между тем, как признают и московские историки, никакого отношения к Мономаху этот общепринятый символ якобы высокого (византийского!) происхождения московской монархической династии не имеет. В действительности, как отмечает в журнале «Родина» доктор исторических наук Е. Анисимов (1989), «знаменитая шапка Мономаха» является ни чем иным как «драгоценной тобетейкой золотоордынской работы» XIV века. Последнюю московский князь Иван I, прозванный Калитой, получил (вместо тридцати серебряников) из рук своего покровителя золотоордынского хана Узбека за то, что сам вызвался наказать непокорных и «свергнул безмерно», подавляя восставшую в 1327 году против татарской неволи давнюю соперницу Московскую великокняжью Тверь и другие земли, которые по призыву великого князя Александра Михайловича поднялись «на татар». «Всю землю Русскую положиша пусту», — приводит слова летописца В. Ключевский, который достаточно подробно описывал «умение московских князей пользоваться обстоятельствами» (1908, с. 17-23). За проявленную преданность Золотой Орде Калита получит не только взлетевший в мечтах ярлык на великое княжение, но и исключительное право на взыскание с других княжеств дани для Орды. И никто в Москве ни тогда, ни позже и не подумал наложить на этого безжалостного погубителя «Русской земли» церковное проклятие, или заклеймить его изменником, как пожелавшего освободить родную землю от московского ярма гетмана Мазепу.

(Продовження буде)

грешит «противоречиями, но сами эти противоречия несколько не скрывают правды», — именно это, собственно, и не устраивало царя и царедворцев. На этом фоне неожиданной была оценка грозного шефа жандармов, начальника III отделения имперской канцелярии А. Бенкендорфа, который в разговоре с Николаем I сказал (Булгакова, 1989): «...месяц Кюстин лишь сформулировал то, что все уже давно думают о нас и что мы сами о себе думаем...». Следует отметить, что со стороны верного сатрапа самодержца такое признание было достаточно смелым, поскольку по рассказам Николай I был настолько разъярен откровениями маркиза, что, ознакомившись с содержанием его книги, «бросил ее на пол и обзвал автора негодяем» (там же).

⁵ Даже через несколько веков, «заявив формы европеизма», отмечал в своих «Литературных мечтаниях» В. Белинский, россиянин в действительности «сделался только пародией европейца». Не слишком идеализировал «европейскость» России и такой признанный ее знаток, как Федор Тютчев, который 26 июня 1864 г. в письме к своей дочери отмечал (Штепа, 2000. — С. 248): «Московия не может иметь никакого союза с Европой, ни ради интересов, ни ради принципов... Мы, москвичи, должны постоянно помнить, что принципы, на которых стоят Московия и Европа, в такой мере противоположны, в такой мере взаимно отрицают себя, что жизнь одной возможна лишь ценой смерти другой...»

⁶ О том, что те «программы» в самом деле разные, свидетельствуют результаты сравнительного исследования украинской и российской ментальностей, проведенные в специально отобранных группах по 500 наиболее типичных представителей двух народов в Москве и Киеве в 1998-2000 гг. при поддержке Фонда Фридриха Эберта. Как выяснилось, «в группах «типичных россиян» (подавляющую часть группы составляли холеро-сангвиники. — М. Л.) и «типичных украинцев» (здесь преобладали сангино-флегматики. — М. Л.) существуют достаточно заметные расхождения в системе ценностей ориентаций, которые определяют наиболее общие ориентиры жизнедеятельности и предопределяют этническое своеобразие поведения».

В частности, выразительные эмпирические подтверждения получили такие позиции. «Типичным украинцам» свойственны миролюбие, уступчивость («толерантность [в межличностных и межнациональных отношениях] практически являет собой универсальный духовно-нравственный принцип украинского ментального типа»), гостеприимство, свободолюбие; они не любят насилие, больше настроены на диалоговые формы взаимодействия, хотя равенства и партнерства, а не доминирования или насилия, чаще склонны признавать справедливость точки зрения противоположной стороны, а также уникальность и ценность другого лица и представителей других национальностей.

А вот «типичным россиянам» свойственна склонность к инвективной (ругательной) социолитической экспансии, которая, по мнению исследователей, объясняется отрицанием общепринятых культурных ценностей, постоянным начинанием российской истории «с нуля», а также выразительным социокультурным нигилизмом; им также свойственны имперское мышление и тяга к мессианству, коллективная агрессивность и воинственность. Отмечено также наличие у последних значительных остатков советской ментальности, в частности убеждение о сверхнациональности русского народа, уверенность в собственной исключительности, склонность подчиняться авторитету власти, а не законов, убежденность в том, что насилие необходимо для достижения равенства и справедливости. Если основными русскими темами являются темы исключительности, богоизбранности, осознано предназначения русского народа, «осчастливливания» других народов, то основными украинскими являются защита собственной самобытности, отставание своих культурно-исторических корней, сохранение духовных основ народа, оборона своей земли и ее хозяйственное обустройство. Для «типичных россиян» главный выбор — «величие или унижение», для «типичных украинцев» — «достоинство или рабство» (Воропаева, 2001).

ГОСТИННИЙ СЕМІНАР В УКРАЇНСЬКОМУ МУЗЕІ,

АБО ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В КРИМУ

Минулого тижня Міністерство курортів і туризму АРК організувало для 43 екскурсоводів та представників екскурсійних фірм ознайомчу поїздку до приватного музею побуту Західної України ім. І. Н. Снігура в Севастополі. Розташований він біля села Чорноріччя і заснований Михайлом Кузменюком восени 2008 року. Господар зустрів гостей в українському народному костюмі, провів екскурсію по музею, який нині налічує понад 2000 експонатів. Розповідь, як і завжди, була насичена цікавими фактами.

Після цього відбулось не менш цікаве спілкування з організаторами. Як виявилось, протягом року експерти «Проекту розвитку культурно-етнографічного туризму в Криму: розробка етнокультурних маршрутів та їх просування» — кандидат історичних наук, завідувач відділу етноконфесійних досліджень Кримського відділення Інституту сходознавства НАН України, голова Ради громадської організації «Ін-

формаційно-методичний центр міжкультурної просвіти і толерантності» Маргарита Араджіоні та директор Кримського етнографічного музею Юрій Лаптев розробили 27 історико-культурних, археологічних і культурно-етнографічних маршрутів по Криму.

Маргарита Араджіоні розповіла, що одним із маршрутів є історико-археологічний під назвою «Антична спадщина в Криму», два є історико-архітектурними — «Візантійський Крим» та «Ке-фінський єлет Османської імперії». Розроблено також культурно-етнографічний маршрут «Мозаїка народів Криму», протягом 10 днів якого можна ознайомитися з різними культурами за схемою: «один день — одна культура». Двадцять три маршрути присвячені культурам народів, які залишили слід в історії Криму: вірменам, болгарам, білорусам, грекам, євреям, італійцям, англійцям, французам, караїмам, кримським татарам, кримчакам, литовцям, молдаванам,

азербайджанцям, грузинам, німцям, полякам, росіянам, чехам, швейцарцям та естонцям.

Результати дослідження і маршрути розміщено на сайті, і ними можна користуватись екскурсоводам та туристичним компаніям. Маргарита Анастолієва зазначила, що це перша серйозна спроба показати різноманітність і полікультурність Криму з метою сформувати толерантне ставлення представників різних народів у кримському домі та гостей, що приїжджають до Криму на відпочинок. Є надія, що школярі та студенти частіше подорожуватимуть з пізнавальною метою. Це може бути і сімейний відпочинок.

Міністерство курортів і туризму Криму підтримало таку ініціативу і дозволило придрукувати буклетів та на розроблених маршрутах використувати офіційний логотип Криму.

Очевидно, що фахівцями створено актуальний і привабливий туристичний продукт для розвитку пізнаваль-

ного туризму. Інформація поширюється через інтернет-ресурс, буклети-флаєри, туристичні інформаційні центри і дозволяє організувати і зробити відпочинок у Криму більш цікавим і пізнавальним. Для екскурсоводів та журналістів уже відбулась презентація десяти маршрутів.

Безумовно, що частину об'єктів необхідно реконст-

рувати, покращити дороги, розвинути інфраструктуру відпочинку.

Головний спеціаліст управління туризму Міністерства курортів і туризму Криму Анастасія Кондратьєва розповіла, що презентація нових етнографічних маршрутів є важливою ділянкою їхньої роботи в цьому році. Після кожної такої поїздки є

позитивні відгуки екскурсоводів, адже культура представників будь-якої національності, що мешкають в Криму, має чимало цікавинок. Створена база контактів туристичних об'єктів, і цим полегшується організація туризму.

Відвідини музею побуту Західної України безумовно запам'ятаються і гарною організацією, і небайдужим ставленням до культури Михайла Кузменюка, його цікавою розповіддю. А. Кондратьєва зазначила, що вже почула чимало подяк за цю поїздку.

Екскурсовод Кримського природного заповідника Юлія Попова повідомила, що подорож залишила у неї дуже яскраві враження. Радісно, що є люди, які зберігають традиції свого народу і щиро діляться ними з іншими.

Під ласкавим жовтневим сонцем на тлі чудового кримського краєвиду пройшло жваве спілкування. У неофіційній частині поїздки господар музею разом з дружиною, донькою та невістками організували бездоганне чаювання гостей буковинськими стравами.

Микола
ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ

З 15-ЛІТТЯМ, «МІЙ РІДНИЙ КРАЙ»!

Час спливає непомітно, ось і промайнуло 15 літ відтоді, як у 1997 році був започаткований конкурс «Мій рідний край». Жінки з Союзу українок — Агата Пашко (нині покійна), народний депутат України Лілія Григорович, Ростислава Федак та інші патріотки довго міркували: як долучити до української національної ідеї молодь Незалежної України? Вирішили створити конкурс науково-дослідницьких робіт для старшокласників і студентів не лише України, але й численних діаспор.

Хлопці та дівчата радо відгукнулись на пропозицію союзянок. Адже українська історія та культура були століттями замовчувані й занедбані. Часто-густо ми досі не знаємо правдиву історію рідного села чи міста, не здогадуємось про витоки старовинних обрядів та звичаїв, якими просякнута життя українців. Від такої неваги зникають назавжди оригінальні етнічні здобутки нашого народу. Хто, як не молоде покоління, має нести далі смолоскип національного відродження України?

Підбиваючи підсумки за 15 років, можна констатувати: колишні учасники конкурсу «Мій рідний край» продовжують наукову працю у сті-

нах престижних університетів, стають активними працівниками в різних сферах життя. Та, головне, назавжди залишаються патріотами України!

Ростислава Федак, яку без перебільшення можна назвати «матір'ю конкурсу», із задоволенням зазначає, що кожного року зростає кількість його учасників, а обсяг підсумкового збірника робіт збільшується. У 2011-2012 навчальному році конкурсна комісія розглянула 166 досліджень із 19 областей України — 37 міст та 33 сіл. Усі роботи належно оцінені. Праці, що отримали I-III місця та вищу оцінку «Перлина конкурсу», надруковані у збірнику, який склав 750 сторінок!

Союзянки Донбасу пишуться, що юне покоління нашого східного регіону нічим не поступається в талановитості своїм одноліткам із Центральної та Західної України. Цього року із Донецчини надійшло 48 робіт — це майже третина!

Читаєш дослідження молодих і дивиєшся: як глибоко кожен з учасників вивчає обрану тему! Найперше прославляють людей рідного краю. Марія Воронова та Дана Мориньць з Маріуполя розповіли про мит-

ців свого міста Богдана Слющинського, Юрія Кондратенка, Михайла та Ларису Джарти. Марія Вошана — про поетів з Дружківки, Анжеліка Лихачова ставить за приклад життя відомого громадського діяча з Амвросіївки Івана Понамарьова.

Стародавні традиції приваблюють багатьох. Олена Андрущенко зазирає в корені створення лялькотанки, Христину Станкевич надихає на творчість писанка, а Дар'я Хижняк підкреслює особливості випікання весільного короваю в залежності від області (усі з Маріуполя). Ірина Гасимова з Волновахи відкриває таємницю «кам'яних баб», котрі є оберегами донецьких степів. Гурток «Знаменка» (с. Черкаське Донецької обл.) досліджує розвиток ковальства на Слов'янщині у XVII-XIX століттях. Пошуковці дійшли висновку, що пуск першого металургійного заводу в Юзівці (нині Донецьку) у 1872 р. став причиною занепаду приватного ковальства, проте нині це ремесло відроджується.

Як зазначила Р. Федак, із АР Крим на конкурс, на жаль, робіт не надійшло. Брала участь одна дівчина-кримчанка, але вона нині студентка

київського вишу, тому вважалась киянкою.

Учасники та їхні наукові керівники, побувавши на початку вересня у місті Лева, із захопленням розповіли про вручення їм нагород у великій сесійній залі Львівської міської ради, що знаходиться у приміщенні старовинної Ратуші. Вражає велика підтримка конкурсу з боку влади та бізнесових структур. Неперевершена атмосфера тепла й уваги з боку пані Ростислави Федак огорнула кожну дитину з першої хвилини її прибуття. Міський голова Львова Андрій Садовий був не лише присутній на урочистостях, але й вручав призи ліпшим учасникам. Він же сприяв інформаційному висвітленню події, надав можливість гостям побачити культурну перлину Прикарпаття з вікон старовинного чудотрамвайчика, спеціально відновленого львів'янами для екскурсійних оглядин.

Усі призери конкурсу отримали збірники наукових робіт, які вручала Лілія Григорович, початківці були нагороджені заохочувальними грамотами. Для кожної області Товариство з обмеженою відповідальністю «Шувар» (генеральний директор Роман Федашин) підготувало чудовий підручник «Історія України». Цю книгу дарувала

працівниця «Шувара» Клавдія Гордієнко, вона ж запросила гостей на святковий обід.

Конкурс «Мій рідний край» завершено. Допитливі пошуковці розіхались по всіх кутках України і вже замислюються над темами майбутніх робіт. Адже дослідженню таємниць рідного краю немає меж, як немає кінця духовним скарбам України.

Ірина МОЛЧАНОВА,
голова осередку
Союзу українок м. Маріуполя

О ФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com